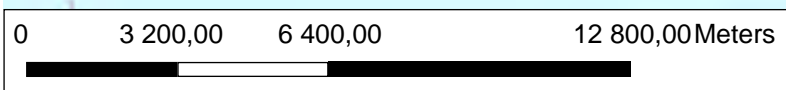

VEDLEGG 5: SKILTINFOPLAN, TEMAKART BRUKERINTERESSER OG TABELLOVERSIKT FRILUFTSLIVTILTAK

Tegnforklaring

- Skiltportal
- ▲ Generelt infoskilt -
- Temaskilt

Merknader
Skriv inn merknader...

WGS_1984_UTM_Zone_33N
© Norge digitalt og Geovekst

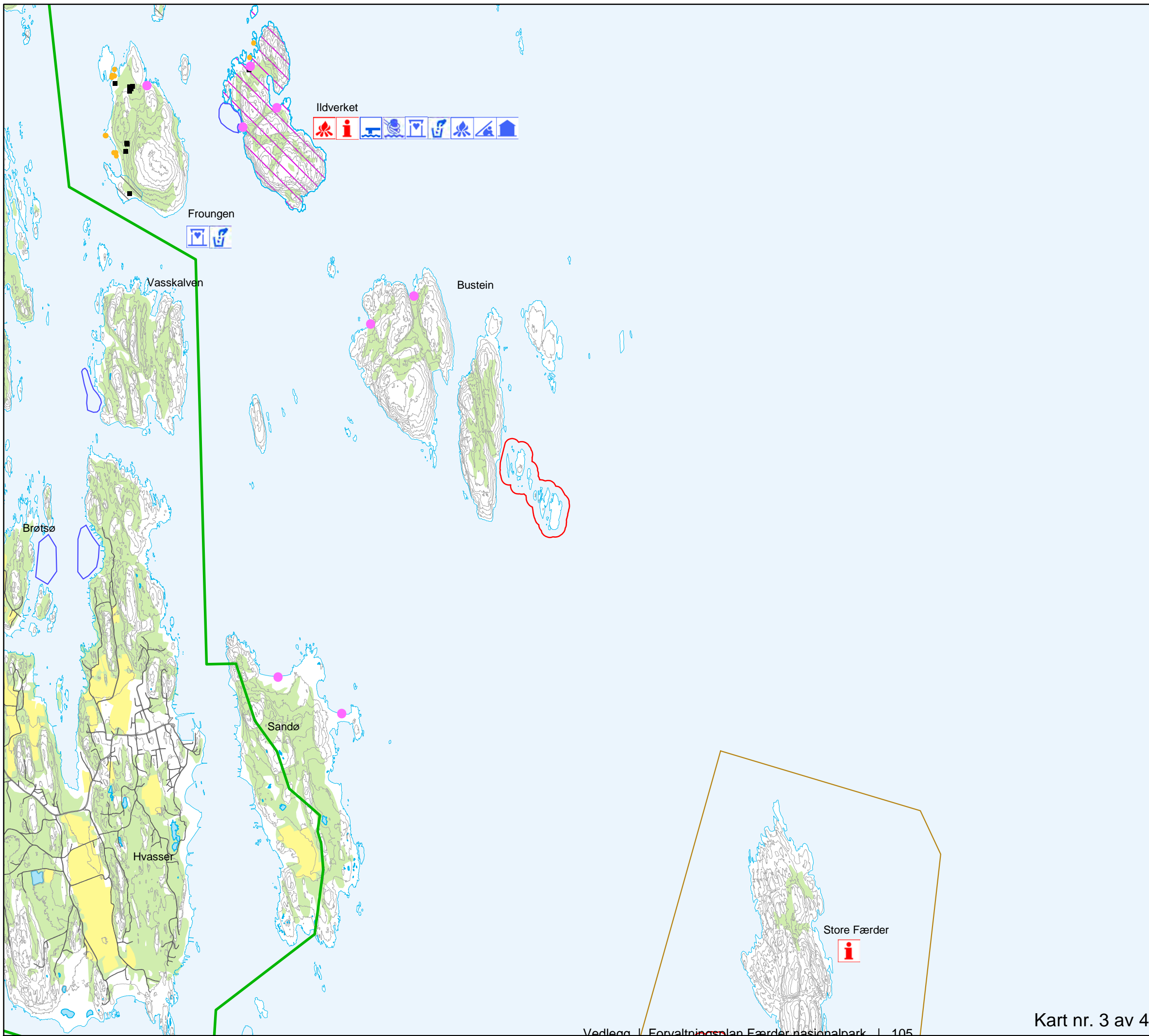
Se tegnforklaring på neste side

Aktuelle tilretteleggingstiltak i planperioden

Oversikten viser både tiltak som gjennomføres av forvaltningsmyndigheten og tiltak som gjennomføres av andre (spesielt offentlige grunneiere som kommuner)

Sted	Tiltak	Merknader
Ormøy	2 bålplasser (1 ny)	Generelt: Antall bålplasser viser totalt antall, både eksisterende og nye. Dagens løsninger på bålplassene erstattes med nye, f. eks bålplasser.
Ormøy	Informasjonsskilt	
Tørfest	1 bålplass	
Tørfest	Informasjonsskilt	
Masseløy	2 bålplasser	
Masseløy	Informasjonsskilt	
Haneflu	1 bålplass	
Espelund	1 bålplass	
Østre Bolæren	Merke avstikker fra kyststien ut på Ruseodden	
Østre Bolæren	Etablere vannpost ved telt-plassen i nord	I randsonen til nasjonalparken
Østre Bolæren	Informasjonsportal	Se forrige merknad
Østre Bolæren	Informasjonsskilt	
Mellom Bolæren	Merke avstikkere fra kyststien til gravrøysene, Solvik og nordbukta ved skytebanen	
Mellom Bolæren	Informasjonsskilt	
Vestre Bolæren	Informasjonsskilt	
Steinkloss	2 bålplasser (1 ny)	
Steinkloss	Brygge i nord	
Steinkloss	Informasjonsskilt	
Hvaløy	2 bålplasser (1 ny)	
Hvaløy	Brygge i nord	
Hvaløy	Brygge v/steinbruddet i nordvest	
Hvaløy	Merke kyststi	
Hvaløy	Informasjonsskilt	
Gåsøy	Merke kyststi	Privateid øy. Må avklares med grunneierne.
Gåsøy	Informasjonsskilt	Jf. avtale om tilrettelegging i sør
Bjerkøy	Merke kyststi	Privateid øy. Må avklares med grunneierne.
Barneskjær	1 bålplass (ny)	
Hatten	1 bålplass (ny)	
Ramsholmen	3 bålplasser	
Trollholmen	2 bålplasser	
Skjellerøy	2 bålplasser (1 ny)	
Skjellerøy	Brygge i nord	
Skjellerøy	Informasjonsskilt	
Store Hui	1 bålplass	
Lille Hui	1 bålplass	
Nordre Årøy	Informasjonsskilt	Privateid øy. Må avklares med grunneierne.
Søndre Årøy	1 bålplass	Plasseres på offentlig friområde
Søndre Årøy	Informasjonsskilt	Se forrige merknad

Sted	Tiltak	Merknader
Søndre Årøy	Merke kyststi	Privateid øy. Må avklares med grunneierne.
Leistein	Informasjonsskilt	
Nordre Mostein	1 bål plass	
Søndre Mostein	2 bål plasser (1 ny)	
Ildverket	3 bål plasser	
Ildverket	Fjerne plantet gran i draget midt på øya	Viktig å unngå at oppholdsarealene i Paradisbukta og på vestsiden blir utsatt for mye vind når granen fjernes. Evt. gjenstående trebestand må være robust nok til å tåle vinden.
Ildverket	Informasjonsskilt	
Vestre Bustein	Toaletter, renovasjon, skjærgårdstjeneste	Privateid øy. Må avklares med grunneierne. Ved avtale om skjærgårdstjeneste bør også teltingstiden tilpasses det som er vanlig på de offentlige øyene i nasjonalparken.
Sandø	Merke kyststi nord-sør innenfor nasjonalparken	Privateid øy. Må avklares med grunneierne.
Sandø	I nord: Toaletter, renovasjon, skjærgårdstjeneste	Se forrige merknad
Sandø	Informasjonsskilt	Se forrige merknad
Store Færder	Merke veien/stien fra Kølabbukta i vest og opp til fyret	
Store Færder	Informasjonsskilt	
Tristein	Informasjonsskilt	
Kløvningen	1 bål plass (ny)	
Kløvningen	Fjerne stein i nordøstbukten for å bedre tilgjengeligheten med båt	
Uleholmen	1 bål plass (ny)	Gjelder Uleholmen øst
Uleholmen	Informasjonsskilt	Se forrige merknad
Verdens Ende-området	Merke stinett som sikrer sammenheng mellom nasjonalparksenteret og områdene rundt	Spesielt viktig med god forbindelse til Moutmarka. Stort potensial for opplevelser i Moutmarka, Skåetangen, odden vest for NP-senteret og Torås. Deler bør være fremkommelig med barnevogn og rullestol. Kulturopplevelser. Noen partier kan berøre private grunneiere, og må avklares med dem.
Verdens Ende	Informasjonsportal	
Verdens Ende	Informasjonsskilt	
Moutmarka	1 bål plass	
Moutmarka	Informasjonsskilt	
Generelt	Oppgradere fortøyningsbolter	Bytte ut gamle fortøyningsbolter etter behov. Supplere med nye noen steder, bl.a Mostein.
Generelt	Nye fortøyningsbøyer i naturhavner (OF-bøyer)	Noen flere bøyer etableres etter nærmere vurdering
Generelt	Kartlegge og overvåke flåttbestanden på utvalgte steder	Kombineres med vegetasjonsskjøtsel for å minke bestanden

Færder nasjonalpark

Nøtterøy og Tjøme kommuner
Vestfold fylke

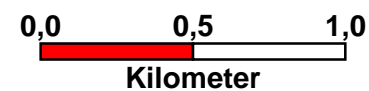
Temakart Brukerinteresser Tilretteleggingstiltak

- Grense nasjonalpark
- Strender der rydding av ilanddrevet tang og tare er tillatt etter § 3 pkt. 2.2 f
- Bygning
- Brygge
- Låsettingsplass (fiskeri)
- Ferdselsforbud 15.04-15.07 (hekkeområde for sjøfugl)
- Område som holdes fritt for mink
- - - Kyststi
- / / / Statlig sikret friluftsområde
- / / / Annet sikret friluftsområde
- ♻️ Toalett
- ♻️ Avfallsstativ
- 🚰 Brygge for allmennheten
- 🔥 Bål plass
- 🚰 Fortøyningsbolter
- 🏠 Gapahuk
- 🏠 Kystledhytte
- ℹ️ Informasjonsskilt

Eksisterende tilretteleggingstiltak er vist med blått symbol.

Aktuelle tilretteleggingstiltak er vist med rødt symbol.

Det er innført fartsgrenser på sjøen i begge kommuner med hjemmel i havneloven.

Målestokk 1 : 25 000

Digital tilrettelegging: Nøtterøy kommune,
kommuneutviklingsseksjonen

Færder nasjonalpark

Nøtterøy og Tjøme kommuner
Vestfold fylke

Temakart Brukerinteresser Tilretteleggingstiltak

- Grense nasjonalpark
- Veier godkjent for motorferdsel etter § 3 pkt. 6.3 d
- Strender der rydding av ilanddrevet tang og tare er tillatt etter § 3 pkt. 2.2 f
- Bygning
- Brygge
- Låsettingsplass (fiskeri)
- Ferdseisforbud 15.04-15.07 (hekkeområde for sjøfugl)
- Område som holdes fritt for mink
- Kyststi
- Statlig sikret friluftsområde
- Annet sikret friluftsområde
- Kystledhytte
- Toalett
- Avfallsstativ
- Bål plass
- Fortøyningsbolter
- Informasjonsskilt

Eksisterende tilretteleggingstiltak er vist med blått symbol.

Aktuelle tilretteleggingstiltak er vist med rødt symbol.

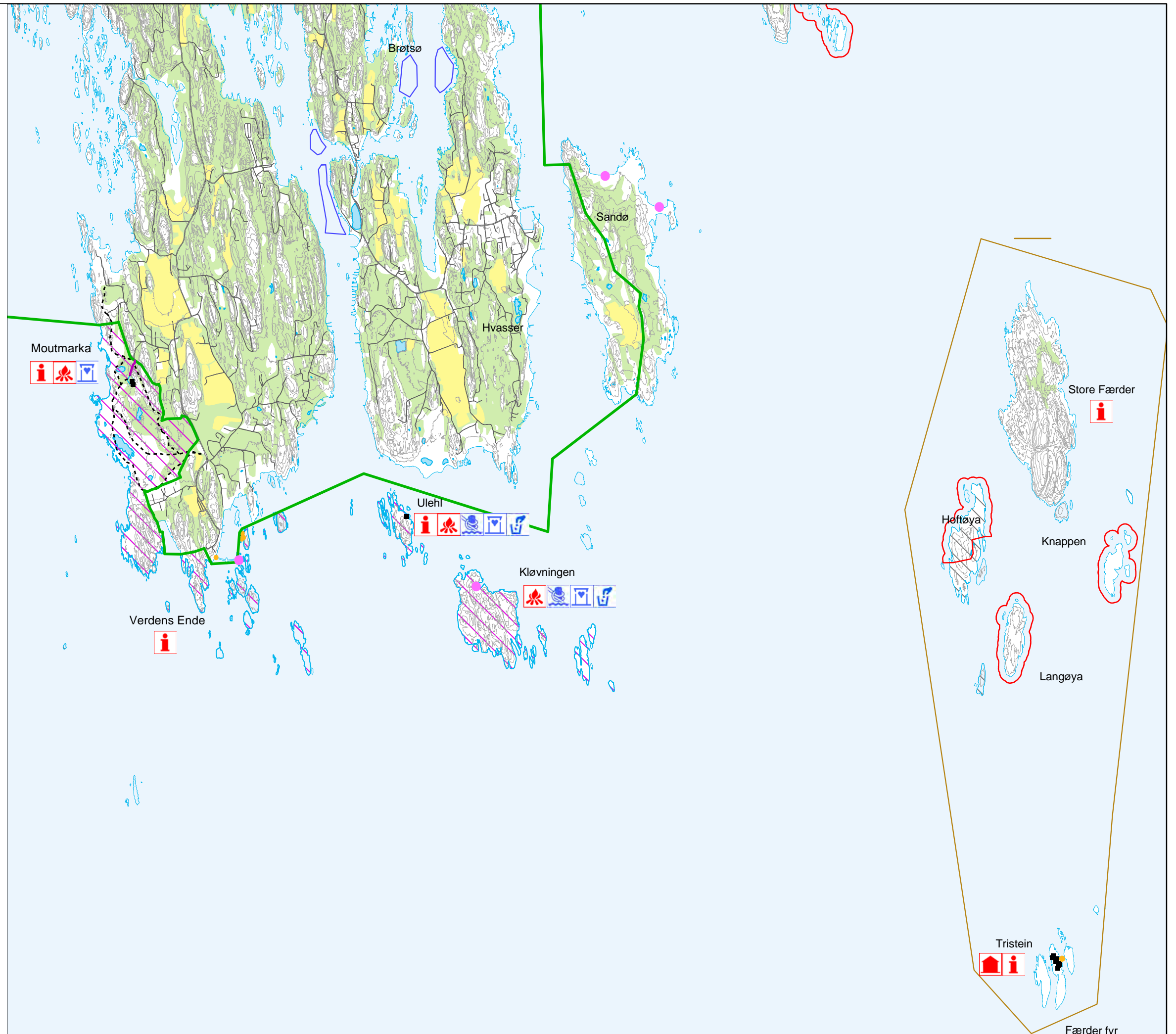
Det er innført fartsgrenser på sjøen i begge kommuner med hjemmel i havneloven.

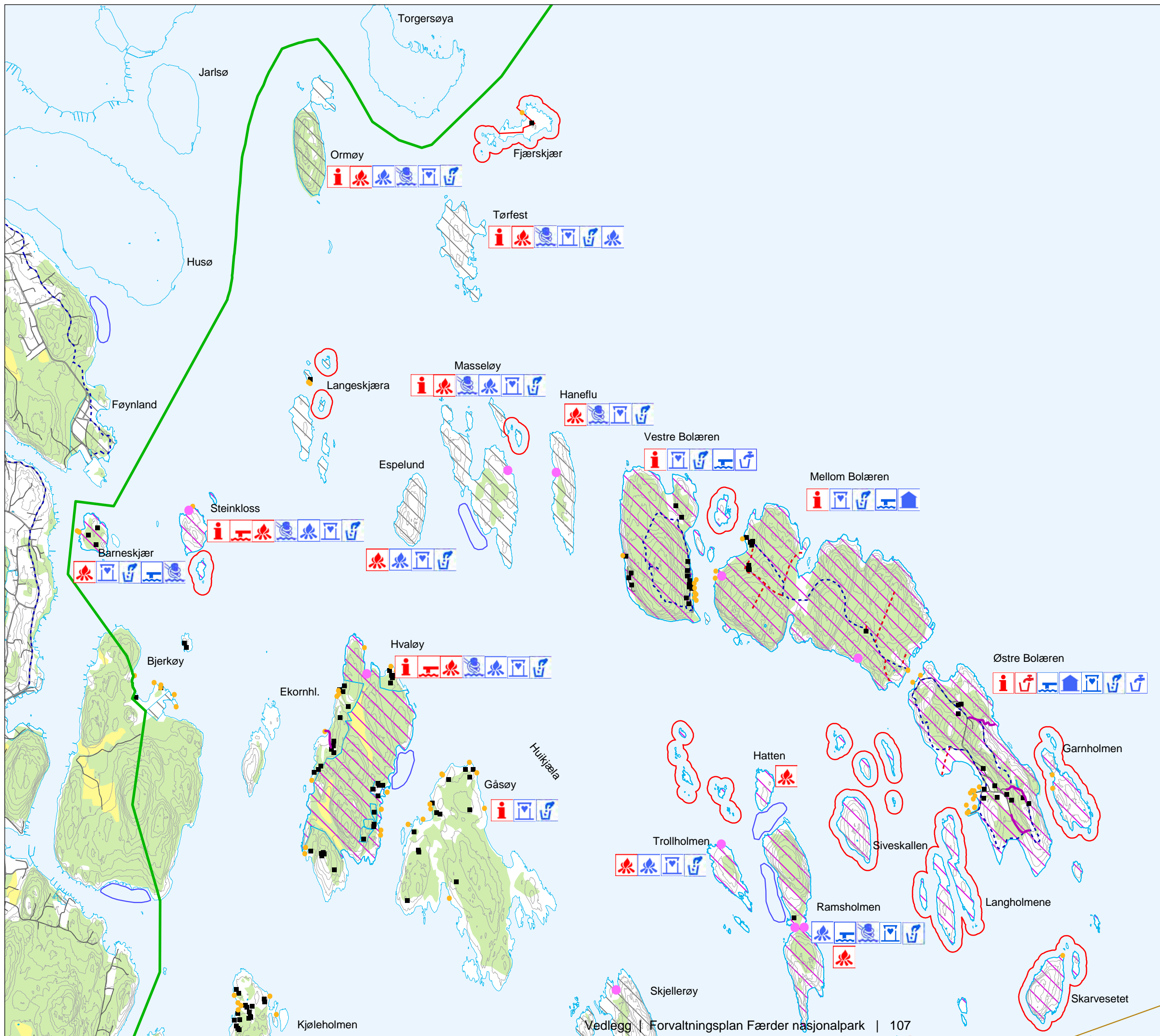
0,0 0,5 1,0
Kilometer

Målestokk 1 : 25 000

Digital tilrettelegging: Nøtterøy kommune,
kommuneutviklingsseksjonen

Færder nasjonalpark

Nøtterøy og Tjøme kommuner
Vestfold fylke

Temakart Brukerinteresser Tilretteleggingstiltak

- Grense nasjonalpark
- Veier godkjent for motorferdsel etter § 3 pkt. 6.3 d
- Strender der rydding av ilanddrevet tang og tare er tillatt etter § 3 pkt. 2.2 f
- Bygning
- Brygge
- Låsettingsplass (fiskeri)
- Ferdselsforbud 15.04-15.07 (hekkeområde for sjøfugl)
- Område som holdes fritt for mink
- - - Kyststi
- ▨ Statlig sikret friluftsområde
- ▨ Annet sikret friluftsområde
- ☒ Vannpost
- ☒ Toalett
- ☒ Avfallsstativ
- ☒ Brygge for allmennheten
- ☒ Bål plass
- ☒ Fortøyningsbolter
- ☒ Gapahuk
- ☒ Kystledhytte
- ☒ Informasjonsskilt

Eksisterende tilretteleggingstiltak er vist med blått symbol.

Aktuelle tilretteleggingstiltak er vist med rødt symbol.

Det er innført fartsgrenser på sjøen i begge kommuner med hjemmel i havneloven.

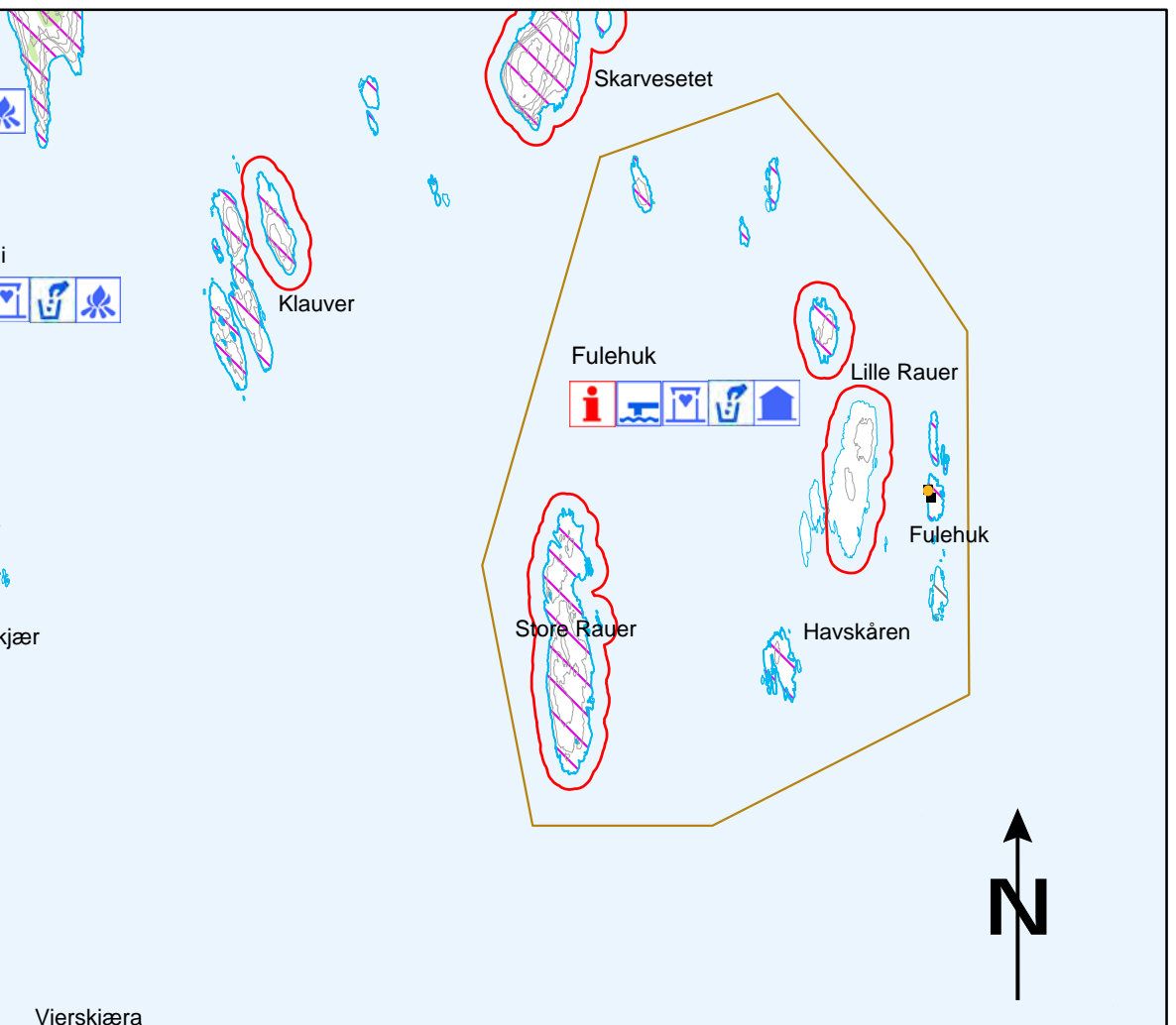
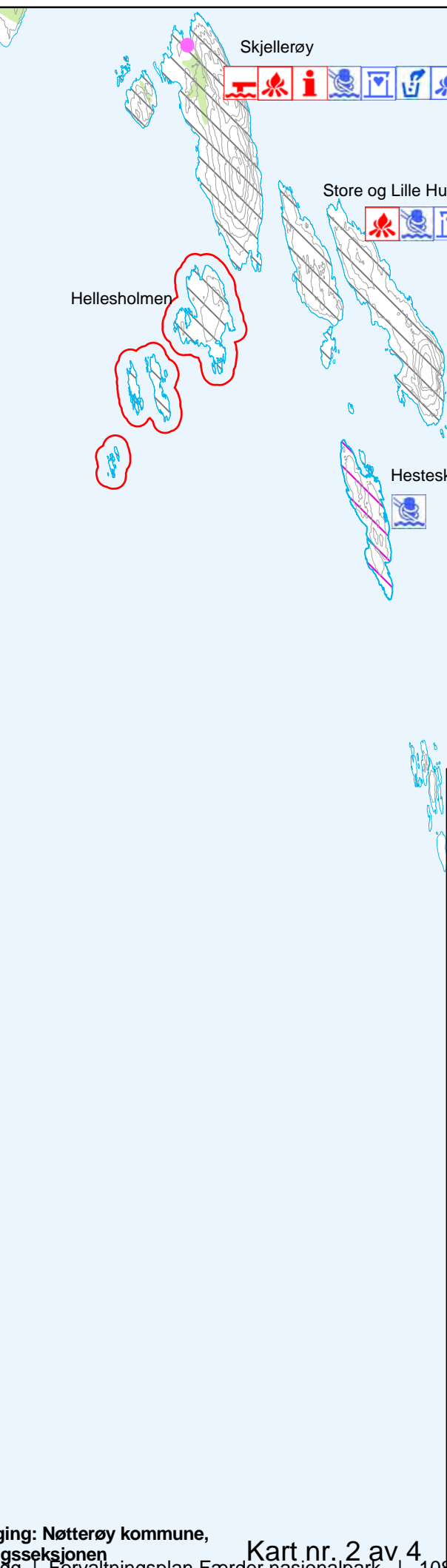
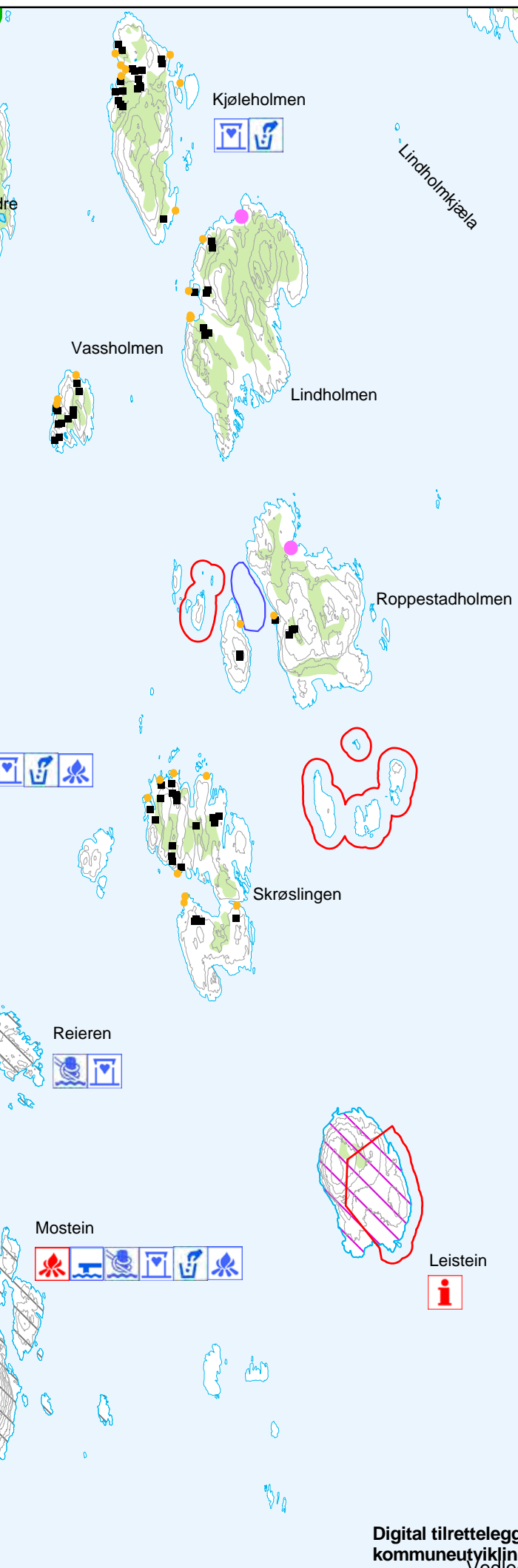
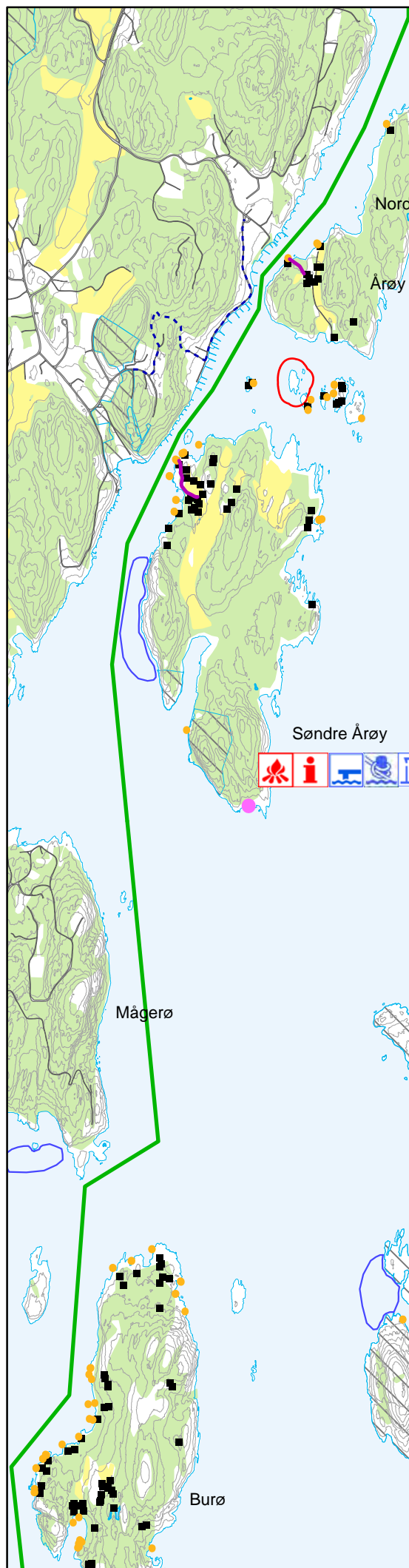
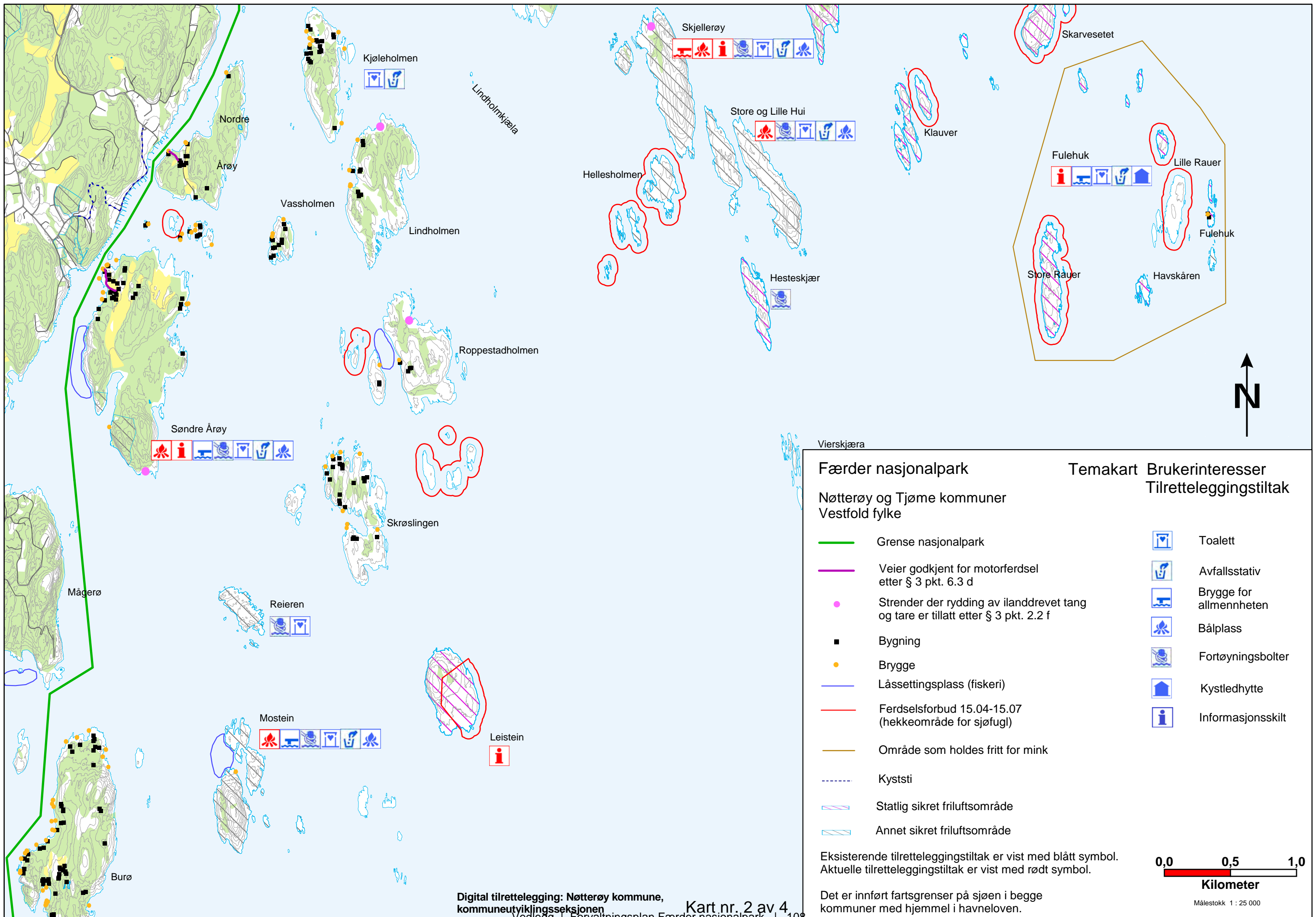
0,0   0,5   1,0

Kilometer

Målestokk 1 : 25 000

N

Digital tilrettelegging: Nøtterøy kommune, kommuneutviklingsseksjonen   **Kart nr. 1 av 4**

Færder nasjonalpark
 Nøtterøy og Tjøme kommuner
 Vestfold fylke

Temakart Brukerinteresser
 Tilretteleggingstiltak

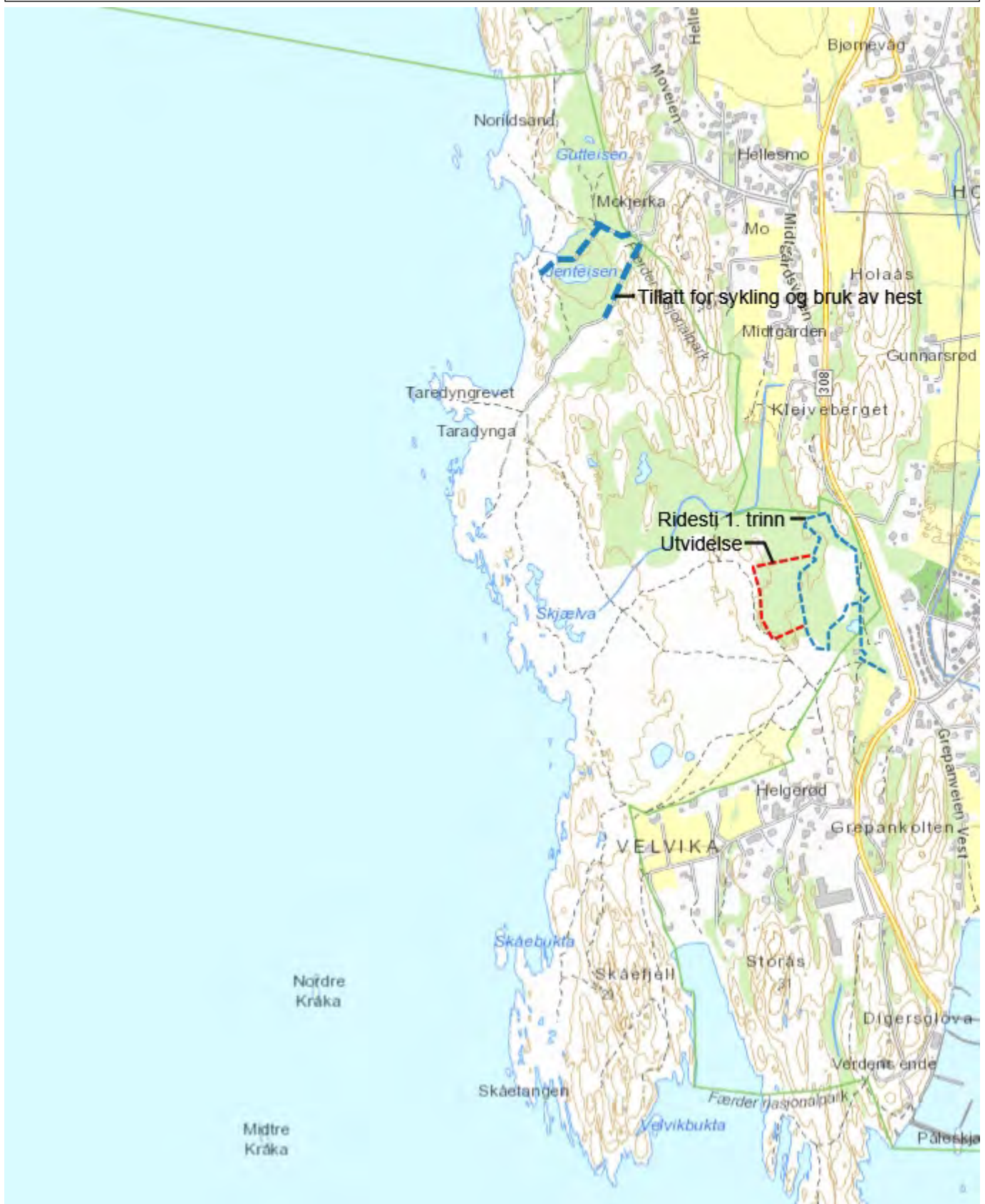
	Grense nasjonalpark		Toalett
	Veier godkjent for motorferdsel etter § 3 pkt. 6.3 d		Avfallsstativ
	Strender der rydding av ilanddrevet tang og tare er tillatt etter § 3 pkt. 2.2 f		Brygge for allmennheten
	Bygning		Bål plass
	Brygge		Fortøyningsbolter
	Låsettingsplass (fiskeri)		Kystledhytte
	Ferdseforbud 15.04-15.07 (hekkeområde for sjøfugl)		Informasjonsskilt
	Område som holdes fritt for mink		
	Kyststi		
	Statlig sikret friluftsområde		
	Annet sikret friluftsområde		

Eksisterende tilretteleggingstiltak er vist med blått symbol.
 Aktuelle tilretteleggingstiltak er vist med rødt symbol.

Det er innført fartsgrenser på sjøen i begge kommuner med hjemmel i havneloven.

0,0 0,5 1,0
Kilometer
 Målestokk 1 : 25 000

0 200,00 400,00 800,00 Meters

WGS_1984_UTM_Zone_33N

© Norge digitalt og Geovekst

Se tegnforklaring på neste side

Merknader

Viser veier tillatt for sykling og bruk av hest samt særskilte ridestier etter verneforskriftens § 3 pkt. 5.6

VEDLEGG 6: TILTAKSLISTE SKJØTSEL AV KULTURMINNER

FÆRDER NASJONALPARK – SKJØTSELSTILTAK I FORVALTNINGSPLAN					
Gjelder arkeologiske kulturminner i hele nasjonalparken.					
Detaljerte skjøtelsesplaner utarbeides etter behov. Se generelle retningslinjer under tabell.					
ID-nr	Kulturminne	Øy	Tiltak	Prioritet	Ansvar
86603	Ruiner fyrstasjon	Store Færder	Restaurering vei	1	
94429	Grevestuen	Mellom Bolæren*	Diverse	2	Nøtterøy k.
11669	Gravrøys, Ravneberget	Mellom Bolæren*	Vegetasjonsskjøtsel	2	Nøtterøy k.
31412	Gravrøys	Mellom Bolæren*	Vegetasjonsskjøtsel	2	Nøtterøy k.
21535	Gravrøys, Salåsen	Mellom Bolæren*	Vegetasjonsskjøtsel	2	Nøtterøy k.
43578	Bosetning/tufter	Store Færder	Vegetasjonsskjøtsel		
21538	Gravrøys	Årø søndre	Vegetasjonsskjøtsel		
61998	Gravrøys	Årø søndre	Vegetasjonsskjøtsel		
31418	Gravrøys	Årø søndre	Vegetasjonsskjøtsel		
51140	Gravrøys	Årø søndre	Vegetasjonsskjøtsel		
35254	Gravrøys	Espelund	Vegetasjonsskjøtsel		
41442	Gravrøys	Skjælerøy	Vegetasjonsskjøtsel		
51138	Gravrøys, Høgås	Hvaløy	Vegetasjonsskjøtsel		
58468	Gravrøys, nordre	Ormøy	Vegetasjonsskjøtsel		
69819	Gravrøys, midtre	Ormøy	Vegetasjonsskjøtsel		
51147	Gravrøys, søndre	Ormøy	Vegetasjonsskjøtsel		
61993	Gravrøys	Kjøleholmen	Vegetasjonsskjøtsel		
72732	Gravrøys	Gåsøy	Vegetasjonsskjøtsel		
79670	Gravrøys	Bolæren vestre	Vegetasjonsskjøtsel		
31437	Bosetning/tufter	Kløvningen	Vegetasjonsskjøtsel		
69829	Steinlegning/tuft?	Hoftøya	Vegetasjonsskjøtsel		
11671	Hellegrav	Bjerkø			
86604	Færder fyrstasjon	Tristein/Lille Færder			
Ikke fredete kulturminner/kulturminner med uavklart vernestatus					
176887	Fangeleir 2VK	Mellom Bolæren*	Vegetasjonsskjøtsel	2	Nøtterøy k.
159642	Gravplass 2VK	Mellom Bolæren*	Vegetasjonsskjøtsel	2	Nøtterøy k.
96118	Innskrift/ristning	Østre Bolærne	Antikvarisk skjøtsel		Kulturarv, Skjærgårdskvinnene
	Steingjerder			1	
	Tufter			2	

*Mellom Bolæren er RPBA kulturmiljø og fylkeskommunen oppfordrer til prioritet for skjøtselstiltak.

Følgende generelle retningslinjer for skjøtsel gjelder:

Skjøtsel av fredete kulturminner skal utføres etter antikvariske prinsipper, det anbefales også for kulturminner uten formell vernestatus. Generelt dreier det seg om å bevare kulturminnene og sikre dem mot forfall, skader og ødeleggelse.

- Det er et krav om befaring fra Kulturarv, Vestfold fylkeskommune, før det iverksettes skjøtselstiltak på fredete kulturminner. For kulturminner med uavklart vernestatus må behov for befaring vurderes for det enkelte kulturminnet. Det vurderes på befaringen om det er nødvendig med en detaljert skjøtelsesplan for kulturminnet i forkant av tiltak.
- Det skal ikke kjøres i områder med arkeologiske kulturminner uten at dette er avtalt med kulturminnevernet. Det må unngås å sette fysiske spor i terrenget.

- Det skal ikke graves i bakken på, rundt eller mellom fornminner.
- Det skal ikke foretas bakkeplanering, planting eller brenning på kulturminnelokaliteter. Steiner skal ikke flyttes på eller fjernes.
- Ryddeavfall skal fjernes fra lokaliteten.
- Det skal ikke settes opp skilt eller etableres stier med mer uten etter samråd med kulturminnevernet.
- Metallsøking tillates ikke på fredete kulturminner eller kulturminner med uavklart vernestatus.

Generelle retningslinjer for skjøtsel av gravrøyser:

- Det skal ikke flyttes på stein i røyser. Ved skjøtselstiltak må det utvises varsomhet slik at ikke stein raser. Det er tidligere flyttet stein fra mange av røysene for å bygge små bogasteller, men selv om det kan være ønskelig å tilbakeføre denne steinen – så regnes det som et restaureringstiltak som kun kan utføres av kulturminnemyndighetene.
- Det gjøres individuelle vurderinger av skjøtselsbehov på arkeologiske kulturminner. Generelt er det ønskelig med felling av skjemmende trær, trær som skader røysa og trær som medfører opphoping av mye nedfall direkte på og nær røysa. Det samme gjelder markvegetasjon og busker.
- Ved felling av trær og annen vegetasjon der resultatet blir åpning for mer lystilgang, må det sikres vedlikehold ved årlig fjerning av tilvekst slik at en hindrer ny tilgroing.
- Ryddeavfall fjernes fra lokaliteten.
- Der røysa ligger i skog er det ønskelig at det åpnes sektorer for innsikt og utsikt mellom røysene og vannet. Det må vurderes ved hver enkelt røys hvor sektorene legges for at det vil ha best effekt – og hvor mange trær som kan tas ut. I miljøet rundt røysa bør det tas estetiske hensyn – der særlig estetiske/verdifulle trær blir stående igjen.

Kulturminneloven;

Kulturminneloven § 3 første ledd:

«Ingen må – uten at det er lovlig etter § 8 – sette i gang tiltak som er egnet til å skade, ødelegge, grave ut, flytte, forandre, tildekke, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredet kulturminne eller fremkalle fare for at dette kan skje.»

Kulturminneloven § 11 første ledd:

«Når grunneier eller bruker er varslet, har vedkommende myndighet adgang til:

a. Å søke etter, registrere, avbilde, holde i stand, restaurere, bygge opp igjen, flytte og gjerde inn automatisk fredete kulturminner og gjøre de tiltak som trengs til pleie og anskueliggjørelse av dem, herunder rydde området omkring.»

VEDLEGG 7: RØDLISTEARTER PÅ LAND OG I SJØ

Registrerte rødlistearter i Færder nasjonalpark.

Rødlistestatus følger Norsk rødliste 2015.

Rødlistekategorier: CR = kritisk truet, EN = sterkt truet, VU = sårbar, NT = nær truet,

RE = regionalt utdødd. Kilde: Artsdatabanken 10. februar 2016

Rapp. er antall rapporter til Artsdatabanken i tiden 2000–2016.

Biller

Artsnavn	NorskNavn	Status	Rapp.	Sted
<i>Acalles misellus</i>		VU	4	Mellom Bolæren
<i>Amara spreta</i>		NT	12	Sandø
<i>Anisoxya fuscula</i>		VU	1	Østre Bolæren
<i>Badister dilatatus</i>		NT	1	Moutmarka
<i>Bagous limosus</i>		VU	1	Moutmarka
<i>Bagous lutosus</i>		NT	4	Vestre Bolæren, Moutmarka
<i>Bidessus unistriatus</i>		VU	1	Moutmarka
<i>Bothynoderes affinis</i>		NT	4	Sandø, Østre bolæren
<i>Ceutorhynchus pulvinatus</i>		NT	1	Sandø
<i>Ceutorhynchus unguicularis</i>		NT	1	Sandø
<i>Cis quadridens</i>		NT	2	hvaløy 3
<i>Cleonis pigra</i>		VU	2	Østre Bolæren
<i>Cordicollis instabilis</i>		VU	3	Sandø
<i>Dicerca moesta</i>	kobberpraktbille	VU	1	Mellom Bolæren
<i>Gnorimus nobilis</i>	praktgullbasse	NT	4	Østre Bolæren
<i>Hadreule elongatula</i>		NT	1	Mellom Bolæren
<i>Halipilus variegatus</i>		VU	1	Moutmarka
<i>Hemicoelus fulvicornis</i>		VU	1	Sandø
<i>Hylis cariniceps</i>	kjølråtevedbille	NT	1	Mellom Bolæren
<i>Hylobius transversovittatus</i>		VU	3	Moutmarka
<i>Hypoganus inunctus</i>	edelsmeller	EN	1	Mellom Bolæren
<i>Laccobius colon</i>		NT	1	Moutmarka
<i>Lycoperdina succincta</i>		VU	1	Sandø
<i>Mecinus pascuorum</i>		VU	10	bolærne
<i>Mesosa nebulosa</i>		VU	2	Sandø, Østre bolæren
<i>Mycetochara maura</i>		NT	2	Mellom Bolæren
<i>Opatrum sabulosum</i>		NT	2	Østre Bolæren
<i>Oxypoda togata</i>		NT	1	Sandø (1964)
<i>Paracymus aeneus</i>		VU	1	Moutmarka
<i>Pediacus depressus</i>	bjørkekjølfplatbille	EN	1	Mellom Bolæren
<i>Phylan gibbus</i>		EN	18	sandø
<i>Phytosus spinifer</i>		VU	1	Sandø
<i>Platynaspis luteorubra</i>		NT	2	Østre Bolæren
<i>Prionocyphon serricornis</i>		NT	8	hvaløy 1
<i>Prionychus ater</i>		NT	1	Østre Bolæren
<i>Prionychus ater</i>		NT	4	Østre Bolæren
<i>Prionychus melanarius</i>		VU	2	Mellom Bolæren
<i>Remus sericeus</i>		VU	1	Sandø (1964)
<i>Selatosomus cruciatus</i>	korssmeller	NT	10	Sandø

Døgnfluer, øyenstikkere, steinfluer, vårfluer

Artsnavn	NorskNavn	Status	Rapp.	Sted
<i>Lestes dryas</i>	sørlig metallvannymfe	VU	4	Sandø, Moutmarka

Edderkoppdyr

Artsnavn	NorskNavn	Status	Rapp.	Sted
Dictyna latens		VU	10	Ormøy, Sandø, Østre Bolæren
Haplodrassus minor	strandflatbukedderkopp	EN	10	Sandø, Store Færder
Alopecosa fabrilis		VU	10	Sandø
Argenna subnigra		VU	2	Sandø
Enoplognatha thoracica	kystkule-edderkopp	VU	2	Sandø
Philodromus histrio		VU	2	Sandø
Zelotes longipes		VU	2	Sandø

Mangefotinger

Artsnavn	NorskNavn	Status	Rapp.	Sted
Amphipauropus rhenanus		NT	4	Furustrand, Sandø

Nebbfluer, kamelhalsfluer, mudderfluer, nettvinger

Artsnavn	NorskNavn	Status	Rapp.	Sted
Myrmeleon bore	strandmaurløve	EN	6	Sandø

Nebbmunner

Artsnavn	NorskNavn	Status	Rapp.	Sted
Macrodemia micropterum		NT	2	Store Færder

Rettvinger, kakerlakker, saksedyr

Artsnavn	NorskNavn	Status	Rapp.	Sted
Decticus verrucivorus	vortebiter	NT	2	Østre Bolæren

Sommerfugler

Artsnavn	NorskNavn	Status	Rapp.	Sted
Acrobasis marmorea	slåpetornsmalmott	VU	4	Store Færder, Østre Bolæren
Adaina microdactyla	hjortetrøstfjærmøll	VU	2	Østre Bolæren
Agonopterix pallorella	blek knoppurtflatmøll	EN	2	Østre Bolæren
Ancylosis cinnamomella	Bergknappsmalmott	VU	1	Østre Bolæren
Apamea lithoxylaea	Hvitt strandengfly	NT	1	Sandø, Moutmarka
Argynnis niobe	Niobeperlemorvinge	CR	1	Moutmarka
Argyresthia spinosella		EN	2	Østre Bolæren
Bactra furfurana	Båndsumpvikler	NT	1	Moutmarka
Bactra robustana	kystsumpvikler	VU	2	Østre Bolæren
Batia internella		VU	2	Store Færder
Bembecia ichneumoniformis	Engglassvinge	NT	1	Østre Bolæren, Moutmarka
Brachmia blandella		VU	2	Store Færder
Bryotropha affinis		NT	2	Østre Bolæren
Bryotropha desertella		NT	2	Østre Bolæren
Bucculatrix bechsteinella		VU	2	Østre Bolæren
Bucculatrix maritima		EN	1	Moutmarka
Calybites phasianipennella		NT	2	Østre Bolæren
Caryocolum tischeriella		EN	4	Østre Bolæren
Chlorissa viridata	heibladmåler	VU	2	Østre Bolæren
Cilix glaucata	slåpetornsigdvinge	VU	12	Store Færder, Østre Bolæren
Cnephasia communana	junigråvikler	EN	2	Østre Bolæren
Cochylidia implicitana	kystpraktvikler	VU	2	Østre Bolæren
Cochylis flaviciliana	karmenpraktvikler	NT	6	Store Færder
Coleophora adelogrammella		EN	2	Østre Bolæren

Coleophora adpersella		VU	2	Østre Bolæren
Coleophora albitarsella		VU	2	Østre Bolæren
Coleophora asteris		VU	2	Østre Bolæren
Coleophora badiipennella		EN	1	Østre Bolæren
Coleophora gallipennella	stor lakrismjeltsekkmøll	NT	2	Østre Bolæren
Coleophora granulata		EN	2	Østre Bolæren
Coleophora hackmani		EN	4	Østre Bolæren
Coleophora hydrolapatella		VU	2	Østre Bolæren
Coleophora prunifoliae		EN	2	Østre Bolæren
Coleophora ramosella		VU	1	Østre Bolæren
Coleophora tamesis		NT	2	Østre Bolæren
Crambus uliginosellus	sumpnebbmott	NT	2	Store Færder
Crassa unitella		NT	10	Store Færder, Østre Bolæren
Crassa unitella		NT	1	Østre Bolæren
Crombruggia distans	Haukeskjeggfjærmøll	NT	1	Moutmarka
Cyclophora pendularia	seljeløvmåler	NT	2	Østre Bolæren
Diloba caeruleocephala	blåhodefly	NT	10	Store Færder, Østre Bolæren
Donacaula forficella	flekksivmott	VU	2	Østre Bolæren
Dyscia fagaria	Røsslyngmåler	EN	1	Moutmarka
Ectoedemia agrimoniae		VU	2	Østre Bolæren
Elachista bedellella		EN	1	Østre Bolæren
Elachista consortella		VU	2	Østre Bolæren
Elachista stabilella		EN	1	Østre Bolæren
Elachista triatomea		VU	4	Østre Bolæren
Epirrhoe galiata	Kystmauremåler	VU	1	Sandø, Moutmarka
Eriogaster lanestris	Bjørkespinner	VU	1	Østre Bolæren
Ethmia bipunctella	Ormehodemøll	EN	1	Sandø (1984)
Eucosma aemulana	Liten gullrisengvikler	VU	1	Østre Bolæren
Eugraphe sigma	gulhodefly	VU	2	Østre Bolæren
Eupithecia innotata	malurtdvergmåler	VU	2	Østre Bolæren
Eupithecia ochridata	Okerdvergmåler	CR	1	Østre Bolæren
Eupithecia subumbrata	kystdvergmåler	NT	2	Mellom Bolæren
Euthrix potatoria	gresspinner	VU	4	Store Færder
Euzophera pinguis	askesmalmott	NT	4	Store Færder
Glaucopsyche alexis	Alexisblåvinge	NT	1	Østre Bolæren
Gynnidomorpha vectisana	Fjærepraktvikler	VU	1	Moutmarka
Hadena albimacula	kystnellikfly	NT	2	Østre Bolæren
Hellinsia distinctus	Malurtfjærmøll	EN	1	Moutmarka
Idaea emarginata	flikengmåler	VU	2	Østre Bolæren
Idaea humiliata	strandengmåler	EN	4	Store Færder
Idaea muricata	purpurengmåler	NT	2	Store Færder
Lampronia morosa		VU	1	Østre Bolæren
Limnaecia phragmitella	dunkjevleglansmøll	NT	2	Østre Bolæren
Malacosoma castrensis	båndringspinner	VU	10	Sandø, Store færder, Østre Bolæren
Melitaea cinxia	prikkrutevinge	CR	2	Østre Bolæren
Metzneria neuropterella		VU	1	Sandø
Monochroa lucidella		NT	2	Østre Bolæren
Nemapogon nigralbella	svartflekket kjukemøll	VU	2	Østre Bolæren
Neosphaleroptera nubilana	Slåpetornvikler	NT	1	Moutmarka
Nola aerugula	heiduskfly	NT	2	Store Færder
Oidaematophorus lithodactyla	Alantfjærmøll	EN	1	Sandø
Oxyptilus chrysodactyla	skjermsvevefjærmøll	NT	2	Østre Bolæren
Parapoynx stratiotata	vasspestdammott	VU	2	Store Færder
Parectopa ononidis		EN	4	Østre Bolæren

Parornix torquillella		EN	2	Østre Bolæren
Pediasia fascelinella		VU	1	Sandø
Periclepsis cinctana		VU	1	Sandø
Perizoma bifaciata	rødtopplundmåler	VU	2	Østre Bolæren
Phalonidia affinitana	strandstjernepraktvikler	VU	2	Østre Bolæren
Phalonidia manniana	myntepraktvikler	NT	2	Østre Bolæren
Phiaris aurofasciana	moseprydvikler	NT	2	Østre Bolæren
Phiaris dissolutana	lavprydvikler	VU	2	Østre Bolæren
Phibalapteryx virgata	Strandmåler	VU	1	Sandø
Philereme vetulata	lys geitvedmåler	NT	2	Østre Bolæren
Phyllonorycter trifasciella		NT	6	Østre Bolæren
Pseudoswammerdamia combinella		EN	4	Østre Bolæren
Rhigognostis annulatella		NT	4	Østre Bolæren
Salebriopsis albicilla	lindesmalmott	NT	2	Østre Bolæren
Scrobipalpula psilella		EN	2	Østre Bolæren
Sitochroa palealis	grønn engmott	VU	2	Store Færder
Sophronia sicariellus		VU	4	Østre Bolæren
Stenoptinea cyaneimarmorella	plommelavmøll	EN	2	Østre Bolæren
Stigmella catharticella		VU	1	Moutmarka
Thalera fimbrialis	randbladmåler	VU	6	Store Færder, Østre Bolæren
Thecla betulæ	slåpetornstjertvinge	NT	4	Sandø, Store Færder, Østre Bolæren
Trichophaga scandinaviella	gulpebollemøll	NT	2	Østre Bolæren
Tyria jacobæae	karminspinner	EN	16	Mellom og Østre Bolæren
Zygaena viciae	liten bloddråpesvermer	VU	2	Gåsøy

Spretthaler

Artsnavn	NorskNavn	Status	Rapp.	Sted
Choreutinula kulla		EN	2	Store Færder
Friesea baltica		VU	2	Sandø
Jesenikia filiformis		NT	8	Sandø
Pachyotoma crassicauda		VU	2	Sandø
Philodromus histrio		VU	1	Sandø
Xenylla acauda		EN	2	Østre Bolæren
Zelotes longipes		VU	1	Sandø

Tovinger

Artsnavn	NorskNavn	Status	Rapp.	Sted
Bolitophila maculipennis		NT	2	Hvaløy
Docosia pallipes		NT	2	Hvaløy
Macrorrhyncha flava		NT	2	Hvaløy
Megophthalmidia crassicornis		VU	2	Hvaløy
Pamponerus germanicus	Tysk rovflue	VU	1	Sandø

Veps

Artsnavn	NorskNavn	Status	Rapp.	Sted
Gonatopus pedestris		VU	2	Hvaløy
Tachysphex nitidus		VU	2	Mellom Bolæren
Andrena marginata	lidsandbie	VU	1	Moutmarka (1982)
Ancistrocerus ichneumonideus		NT	2	Sandø
Andrena nigriceps	sommersandbie	NT	8	Sandø
Colletes marginatus	kløversilkebie	VU	6	Sandø
Evagetes pectinipes		NT	4	Sandø
Megachile lagopoda	storbladskjærerbie	CR	6	Sandø

Pompilus cinereus		NT	6	Sandø
Andrena argentata	sølvsandbie	NT	4	Sandø
Dasygaster hirtipes	buksebie	VU	32	Sandø
Bombus rudinaris	gresshumle	NT	2	Østre Bolæren
Macrophya punctumalbum		NT	2	Østre Bolæren

Fugl

Artsnavn	NorskNavn	Status	Rapp.	Sted
Accipiter gentilis	hønehauk	NT	236	store færder, sandø, barneskjær, østre bolærne
Alauda arvensis	sanglerke	VU	912	Store Færder, sandø, bolærne, bustein, fjærskjær, rauer, leistein
Alca torda	alke	EN	383	fuglehuk, langskjæra, store færder, sandø, teinebåen, tristein, østre bolærne
Anas acuta	stjertand	VU	18	sandø, store færder
Anas clypeata	skjeand	VU	24	sandø, store færder
Anas querquedula	knekkand	EN	6	store færder, tjøme, ve
Anser fabalis	sædgås	VU	38	ormøya, store færder
Aythya marila	bergand	VU	8	sandø, store færder, tjøme, ve
Calcarius lapponicus	lappspurv	VU	154	sandø, store færder, tjøme, ve
Carduelis flavirostris	bergirisk	NT	777	fuglehuk, leistein, melleskjær, ormøy, sandø, bustein, store færder, østre bolærne
Carpodacus erythrinus	rosenfink	VU	104	midtre bolærne, sandø, store færder, østre bolærne
Cephus grylle	teist	VU	2339	drillane, fuglehuk, garnholmen, havskåren, store færder, store rauer, svartskjæra, torskjæra, tova, tristein, vierskjæra, østre bolærne
Charadrius dubius	dverglo	NT	2	store færder, tjøme, ve
Chroicocephalus ridibundus	hettemåke	VU	370	fjærskjær, langskjæra, lille rauer, masseløy, reiarn, sandø, stampa, store færder, søndre årøy, østre bolærne
Circus aeruginosus	sivhauk	VU	80	burø, leistein, store færder, østre bolærne
Circus cyaneus	myrhauk	EN	116	bolærne, sandø, store færder, østre bolærne
Clangula hyemalis	havelle	NT	432	lille rauer, sandø, store færder, store rauer, vierskjæra
Coturnix coturnix	vaktel	NT	14	store færder, tjøme, ve
Crex crex	Åkerrikse	CR	1	Moutmarka
Cuculus canorus	gjøk	NT	456	barneskjær, bolærne, masseløy, gåsøy, langholmene, sandø, store færder, tristein, vestre og østre bolærne
Delichon urbicum	taksvale	NT	602	bjerkøy, bolærne, lille rauer, sandø, store færder, østre bolærne
Emberiza citrinella	gulspurv	NT	995	vestre bolærne, masseløy, ormøy, sandø, store rauer, store færder, østre bolærne
Emberiza hortulana	hortulan	CR	8	store færder, tjøme, ve

Artsnavn	NorskNavn	Status	Rapp.	Sted
Emberiza schoeniclus	sivspurv	NT	1515	hoftøya, sandø, store rauer, store færder, østre bolærne
Falco rusticolus	jaktfalk	NT	20	store færder, tjøme, ve
Falco subbuteo	lerkefalk	NT	156	sandø, store færder, østre bolærne
Fratercula arctica	lunde	VU	74	store færder
Fulica atra	sothøne	VU	1	skjæret, nøtterøy, nøtterøy, ve
Fulmarus glacialis	havhest	EN	658	hollenderbåen, sandø, store færder, bolærne
Gallinago media	dobbeltbekkasin	NT	4	store færder, tjøme, ve
Gallinula chloropus	sivhøne	VU	2	froungen, tjøme, ve
Gavia adamsii	gulnebbblom	NT	6	store færder, tjøme, ve
Hydrocoloeus minutus	dvergmåke	VU	42	store færder, tjøme, ve
Larus canus	fiskemåke	NT	3291	barneskjær, bukkholmen, bustein
Limosa limosa	svarthalespove	EN	2	store færder, tjøme, ve
Locustella naevia	gresshoppesanger	NT	10	store færder, tjøme, ve
Lullula arborea	trelerke	NT	50	sandø, store færder
Luscinia luscinia	nattergal	NT	1724	bolærne, barneskjær, ildverket, langskjæra, leistein, masseløy, ormøy, sandø, skrøslingen, steinkloss, store færder
Luscinia svecica	blåstrupe	NT	94	bolærne, sandø, store færder
Melanitta fusca	sjøorre	VU	299	bustein, havskåren, langskjæra, leistein, ormøy, sandø, selskjæra, store færder, store rauer, svartskjæra, teinebåen, vierskjæra, østre bolærne
Melanitta nigra	svartand	NT	1613	barneskjær, drillane, lille rauer, havskåren, hjerteskjær, hellesholmen, langskjæra, leistein, lille rauer, sandø, store færder, store rauer, svartskjæra, teinebåen, vierskjæra, østre bolærne
Numenius arquata	storspove	VU	473	fjærskjær, hellesholmen, langskjæra, leistein, lille rauer, masseløy, ormøy, sandø, store færder, østre bolærne
Pandion haliaetus	fiskeørn	NT	132	bolærne, fjærskjær, masseløy, store færder, søndre årøy, østre bolærne
Panurus biarmicus	skjeggmeis	NT	10	store færder, tjøme, ve
Perdix perdix	rapphøne	RE	2	store færder, tjøme, ve
Pernis apivorus	vepsevåk	NT	66	bustein, store færder
Philomachus pugnax	brushane	EN	44	store færder, østre bolærne
Phoenicurus ochruros	svartrødstjert	VU	38	sandø, store færder
Podiceps auritus	horndykker	VU	10	store færder, tjøme, ve
Podiceps cristatus	toppdykker	NT	26	store færder, tjøme, ve
Porzana porzana	myrrikse	EN	2	store færder, tjøme, ve
Rallus aquaticus	vannrikse	VU	20	store færder, tjøme, ve
Riparia riparia	sandsvale	NT	128	barneskjær, sandø, store færder, østre bolærne
Rissa tridactyla	krykkje	EN	849	barneskjær, sandø, store færder, vierskjæra, østre bolærne
Saxicola torquatus	svartstrupe	EN	6	sandø, store færder

Fugl

Artsnavn	NorskNavn	Status	Rapp.	Sted
Somateria mollissima	ærfugl	NT	5915	barneskjær, bolærne, bukkholmen, bustein, drillane, fjærskjær, froungen, lille rauer, garnholmen, hatten, havskåren, hellesholmen, langholmen, langskjæra, leistein, lille rauer, masseløy, bustein, mostein, ormøy, rønneskjæra, sandø, store færder, store rauer, svartskjæra, søndre årøy, teinebåen, tjeldskjær, torskjæra, tova, vierskjæra, bolærne
Stercorarius parasiticus	tyvjo	NT	205	store færder, store rauer, østre bolærne
Sterna hirundo	makrellterne	EN	1697	barneskjær, bolærne, bukkholmen, fjærskjær, hellesholmen, skrøslingen, knappen, kultene, langskjæra, langholmene, leistein, lille rauer, masseløy, ormøy, rønneskjæra, sandø, selskjæra, siveskallen steinkloss, store færder, store rauer, tjeldeskjær, østre bolærne, ålborgholmen
Streptopelia decaocto	tyrkerdue	NT	58	store færder, tjøme, ve
Sturnus vulgaris	stær	NT	801	fjærskjær, lille rauer, sandø, langskjæra, masseløy, bustein, ormøy, steinkloss, store færder, store rauer, søndre årøy, østre bolærne
Sylvia nisoria	hauksanger	CR	92	sandø, store færder, bolærne
Tachybaptus ruficollis	dvergdykker	VU	3	store færder, langskjæra
Uria aalge	lomvi	CR	1355	lille rauer, langskjæra, leistein, havskåran, sandø, store færder, store rauer, teinebåen, vierskjæra, østre bolærne
Uria lomvia	polarlomvi	EN	2	store færder, tjøme, ve
Vanellus vanellus	vipe	EN	418	fjærskjær, lille rauer, hellesholmen, langholmene, lille rauer, masseløy, sandø, store færder, store rauer

Lav

Artsnavn	NorskNavn	Status	Rapp.	Sted
Calicium adpersum	breinål	VU	2	gåsøy

Sopp

Artsnavn	NorskNavn	Status	Rapp.	Sted
Entoloma chalybeum	svartblå rødspore	NT	2	Gåsøy
Entoloma griseocyaneum	lillagrå rødspore	NT	4	Gåsøy
Fistulina hepatica	oksetungesopp	NT	2	Gåsøy
Grifola frondosa	korallkjuke	VU	2	Hvaløy
Perenniporia medulla-panis	eikedynekjuke	VU	2	Mellem Bolæren
Dermoloma cuneifolium	grå grynusserong	VU	2	Moutmarka
Entoloma bloxamii	Praktrøds-kivesopp	VU	1	Moutmarka
Entoloma prunuloides	Melrøds-kivesopp	VU	2	Moutmarka
Hygrocybe ovina	Sauevokssopp	VU	1	Moutmarka
Hygrocybe russocoriacea	Russelærvokssopp	NT	1	Moutmarka

Lepiota oreadiformis	Blek parasollsopp	VU	1	Moutmarka
Microglossum atropurpureum		VU	1	Moutmarka
Microglossum olivaceum		VU	1	Moutmarka
Ramariopsis subtilis	Elegant småfingersopp	NT	1	Moutmarka
Cortinarius olearioides	safranslørsopp	VU	2	Sandø
Cortinarius praestans	kjempeslørsopp	NT	2	Sandø
Microglossum fuscorubens	kobbertunge	VU	2	Sandø
Hygrocybe nitrata	lutvokssopp	NT	2	Steinkloss, Moutmarka

KARPLANTER – Kilde:
Naturhistorisk museum

Vitenskapelig navn	Norsk navn	RL2015	Kjente lokaliteter 2000-2015	Tidligere angitte lokaliteter
<i>Allium schoenoprasum</i> ssp. <i>schoenoprasum</i>	Bendelløk	NT	Østre Bolæren, Haneflu, Ramsholmen	Mullgens Mellom Bolæren (1909)
<i>Anchusa arvensis</i>	Krokhaals	NT	Sandø	
<i>Arabis hirsuta</i> ssp. <i>glaberrima</i>	Giatt bergskrinneblom	VU	Sandø	Store Færder (1933)
<i>Artemisia maritima</i>	Strandmalurt	NT ^g	Store Færder, Kileskjær, Nordre Mostein	
<i>Beta vulgaris</i> ssp. <i>maritima</i>	Strandbete	VU	2014: 11 øyer; 2015: Østre Bolæren, Fjærskjær, Masseløy	
<i>Carex hartmanii</i>	Hartmansstarr	VU	Gåsøy, Roppestadholmen	Moutmarka (1978)
<i>Carex riparia</i>	Kjempestarr	EN	Østre Bustein; (Nyfunn på Vasskalven 2013)	
<i>Centaurium littorale</i>	Tusengylden	VU	Udokumentert, men sannsynligvis på: Sandre Årøy	
<i>Centaurium pulchellum</i>	Dverggylden	NT	24 øyer og Moutmarka	Ei øy i tillegg: Froungen (1946)
<i>Cotoneaster laxiflorus</i> (= <i>C. nigra</i>)	Svartmispel	VU	Sandø	
<i>Crassula aquatica</i>	Firling	VU	25 øyer	
<i>Filago arvensis</i> (= <i>Logfia arvensis</i>)	Ullurt	NT	Østre Bolæren	
<i>Filipendula vulgaris</i>	Knollmjødurt	NT	Søndre Ekornholme	Østre Bolærene (1931)
<i>Fraxinus excelsior</i>	Ask	VU	51 øyer og Moutmarka	
<i>Glaucium flavum</i>	Gul hornvalmue	VU ^g	1921-2014: Lille Rauer; 2014: Hvaløy, Sandø; 2014-15: Fjærskjær; 2015: Østre Bolæren	Store Hui (1921), Ramsholmen (1921-50), Skjellerøy (1921-25), Trollholmen (1933)
<i>Hyoscyamus niger</i>	Bulmeurt	EN	Gåsøy, Lindholmen, Sandre Årøy, Ildverket, Sandø, Store Færder	Ramsholmen (1931); Moutmarka (?)
<i>Kali turgida</i> (= <i>Salsola kali</i>)	Sodaurt	VU ^g	11 øyer, spesielt: Langskjæra (2009-15); Fjærskjær (2012-15), Sandø (1881-1974, 2011-15), Østre Bolæren	Fire øyer i tillegg: Mellom Bolæren (1842), Froungen (1926), Store Færder (1933) og Tørfest (1925)
			(1842, 1937, 2014-15)	
<i>Malus sylvestris</i>	Villapple	VU	13 øyer	
<i>Melampyrum cristatum</i>	Kam-marimjelle	EN	Østre Bolæren	
<i>Myosotis stricta</i>	Dvergforglemmegel	NT	10 øyer	Ei øy i tillegg: Store Færder (1933)
<i>Myosurus minimus</i>	Muserumpe	VU	Haneflu, Masseløy, Sandø, Sandre Årøy	Mellom Bolæren (1909), Østre Bolæren (1931-33), Store Færder (1919), Gåsøy (1996), Ildverket (1881), Moutmarka (1978)
<i>Odontites litoralis</i>	Strandrødtopp	NT	9 øyer og Moutmarka	
<i>Oenothera ammophila</i>	Sandnatlyls	VU ^g	Lille Rauer (2014)	
<i>Ononis arvensis</i>	Bukkebeinurt	NT	18 øyer og Moutmarka	Ei øy i tillegg: Tørfest (1925)
<i>Ophioglossum vulgatum</i>	Ormetunge	VU	9 øyer	Fire øyer i tillegg: Nordre Årøy (1855), Sandø (1893), Skrøslingen (1926), Hoftøy (1933)
<i>Phleum arenarium</i>	Sandtimotei	CR	Vestre Bustein	
<i>Pulsatilla pratensis</i>	Kubjelle	NT	Sandø, Moutmarka	
<i>Ranunculus bulbosus</i>	Knollsolsie	VU	Sandø	Mellom Bolæren (1909-56), Østre Bolæren (1956)
<i>Ranunculus polyanthemus</i>	Krattsolsie	NT	Vestre Bolæren, Østre Bolæren, Store Færder, Masseløy, Sandø	
<i>Rubus caesius</i>	Blåbringeber	NT	Moutmarka	Sandø (1855-1987), Østre Bustein (1975)
<i>Selinum carvifolia</i>	Krusfrø	NT	Bjerkøy, Mellom Bolæren, Gåsøy, Hvaløy, Kjæleholmen, Masseløy	Sandø (1884)
<i>Silene noctiflora</i>	Nattsmelle	EN	Nordre Årøy	
<i>Silene nutans</i>	Nikkesmelle	NT	42 øyer og Moutmarka	
<i>Taxus baccata</i>	Barlind	VU	16 øyer	
<i>Thalictrum minus</i>	Kystfrøstjerne	VU	Sandø, Moutmarka	
<i>Trifolium fragiferum</i>	Jordbærkløver	VU	Gåsøy, Ildverket, Kløvningen, Masseløy, Sandre Årøy, Moutmarka	Mellom Bolæren (1925-26), Østre Bolæren (1842-80), Vestre Bustein (1974), Froungen (1946), Reieren (1926), Roppestadholmen (1925), Sandø (1937-49), Moutmarka (1993)
<i>Ulmus glabra</i>	Ålm	VU	9 øyer og Moutmarka	Ei øy i tillegg: Store Færder (1919)
<i>Urtica urens</i>	Smånesle	VU	Gåsøy	Østre Bolærene (1925-1937)
<i>Valeriana officinalis</i>	Legevendelrot	NT	Sandø	
<i>Valerianella locusta</i>	Vårsalat	NT	Barneskjær, Østre og Vestre Bolærene, Froungen, Haneflu, Hvaløy, Ramsholmen, Tørfest	Sandø (1933)
<i>Vicia lathyroides</i>	Vårvikke	EN	Vestre Bustein, Ormøy, Sandø	

MARINE ARTER

NB! Røddlistearter som kan tenkes å leve innenfor nasjonalparken (ekspertvurdering av Havforskningsinstituttet).

Norsk navn	Vitenskaplig navn	Systematisk gruppe	Røddliste status	Habitat (M=Marin)
	<i>Chara canescens</i>	Grønnalger, kransalger <i>Charales</i>	EN	
	<i>Paragorgia arborea</i>	Koralldyr, Anthozoa	NT	
	<i>Homarus gammarus</i>	Storkreps, Malacostraca		
	<i>Mya arenaria</i>	Bløtdyr, Mollusca	VU	
	<i>Chrysallida pellucida</i>	Bløtdyr, Mollusca	EN	
	<i>Lamna lasus</i>	(Brusk)Fisker, Pisces, <i>Elasmobranchii</i>	VU	
	<i>Somniousus microcephalus</i>	(Brusk)Fisker, Pisces, <i>Elasmobranchii</i>	NT	
	<i>Cetorhinus maximus</i>	(Brusk)Fisker, Pisces, <i>Elasmobranchii</i>	EN	
	<i>Dipturus batis</i>	(Brusk)Fisker, Pisces, <i>Elasmobranchii</i>	CR	
	<i>Leucoraja fullonica</i>	(Brusk)Fisker, Pisces, <i>Elasmobranchii</i>	NT	
	<i>Squalus achantias</i>	(Brusk)Fisker, Pisces, <i>Elasmobranchii</i>	CR	
	<i>Molva dypterygia</i>	(Strålefinnede) Fisker Pisces, <u>Actinopterygii</u>	EN	
	<i>Sebastes marinus</i>	(Strålefinnede) Fisker Pisces, <u>Actinopterygii</u>	EN	

	<i>Anguilla anguilla</i>	(Strålefinnede) Fisker <i>Pisces, <u>Actinopterygii</u></i>	CR	
--	--------------------------	---	-----------	--

VEDLEGG 8: REGISTRERTE SVARTELISTEARTER

Norsk svarteliste er en oversikt over fremmede plante- og dyrearter i Norge, med økologiske risikovurderinger for et utvalg av artene. Svartelisten utarbeides av Artsdatabanken og omfatter kategoriene Høy risiko, Ukjent risiko (manglende kunnskap) og Lav risiko.

Svartelistearter (Norsk svarteliste)

Karplanter, bløtdyr, fugl, pattedyr med svært høy risiko

Art	Artsgruppe	Forekomst
Rynkerose	Karplante	Svært vanlig
Parkslirekne	Karplante	Søndre Årøy, Vestre Bolæren
Kjempe-slirekne	Karplante	Fulehuk
Vinterkarse	Karplante	Hvaløy, Hesteskjær, Gåsøy, Ålborgholmen, Østre Bolæren
Strandkarse	Karplante	Ormøy, Ålborgholmen, Jenseskjær
Kanadagullris	Karplante	Hvaløy, Gåsøy, Søndre Årøy, Sviveskallen
Høstberberis	Karplante	Norde Årøy, Hvaløy, Ormøy,
Gravbergknapp	Karplante	V. Bolæren, Gåsøy, Roppestadholmen, Sandø, S. Årøy m.fl.
Hagelupin	Karplante	Hvaløy, Sandø
Sitkagran	Karplante	Bjerkøy
Skjørpil	Karplante	Steinkloss, Ildverket
Sprikemispel	Karplante	Lindholmen, Steinkloss, Gåsøy, Bjerkøy, Østre Bolæren
Russekål	Karplante	Ø. Bolæren, Fjærskjær, Ramsholmen,

		Skjellerøy, Tørfest
Fagerfredløs	Karplante	Burø, Ildverket
Blankmispel	Karplante	Roppestadholmen
Dielsmispel	Karplante	Sviveskallen, Espelund, Steinkloss
Bulkemispel	Karplante	Espelund, Østre Bolæren, Reieren
Krypmispel	Karplante	Gåsøy,
Matgrasløk	Karplante	Steinkloss, Ekornholmen, Garnholmen, Gåsøy, Skjellerøy, Burø,
Ugrasmjølke	Karplante	Ildverket
Hvitsteinkløver	Karplante	Mellom Bolæren, Hvaløy
Svensk asal	Karplante	Store Hui, Østre Bustein,
Eple	Karplante	Hvaløy, Hesteskjær, Haneflu,
Villrips	Karplante	Østre Bolæren
Blåleddved	Karplante	Vestre Bolæren
Europalerk	Karplante	Østre Bolæren
Stripestrandvindell	Karplante	Froungskjær
Vestamerikansk hemlokk	Karplante	Burø
Balsampoppel	Karplante	Reieren
Mink	Pattedyr	Vanlig
Kanadagås	Fugl	Stedvis

Fremmede marine arter

Marine arter har ofte god naturlig spredningsevne, og flere kommer årlig som gjester med havstrømmene. Det kan derfor være vanskelig å avgjøre om en art som observeres for første gang har kommet hit selv, eller er spredt med menneskelig hjelp. En del ”nye” arter er del av en større prosess, hvor mer varmekjære arter gradvis sprer seg nordover på grunn av høyere sjøtemperatur, slik vi har sett gjennom 1990- og 2000-tallet. Fiskearter som mulle, havabbor og St Petersfisk er eksempler på slike mer varmekjære arter som nå sannsynligvis kan finnes innenfor planområdet til Færder nasjonalpark, men som ikke regnes som fremmede arter.

Fremmede arter defineres derimot som arter som har flyttet seg utenfor sitt naturlige utbredelsesområde på grunn av, eller ved hjelp av, menneskelig aktivitet. Fremmede arter kan påvirke den naturlige sammensetningen av arter i et område, noe som vil gi endringer i det lokale økosystemet. Globalt sett er spredning av fremmede arter regnet som en av de største truslene mot mangfoldet i naturen. Skipstrafikk er en av de viktigste årsakene til spredning av fremmede marine arter. Spredningen skjer først og fremst når skip tar inn ballastvann i en havn og slipper det ut i en annen, men begroing på skipsskrog er også en viktig faktor. Fremmede arter er behandlet i ”Fremmede arter i Norge, med norsk svarteliste, 2012”, se: <http://www.artsdatabanken.no/publikasjoner>. Her er de kjente fremmede artene i Norge risikovurdert. Det må antas at flere av de risikovurderte marine artene finnes innenfor planområdet til Færder nasjonalpark, men området er ikke kartlagt i detalj for dette. Det er imidlertid gjort feltundersøkelser i områder som grenser direkte til planområdet (Husa m.fl. 2013), og det er rimelig å anta at artene som er påvist i denne undersøkelsen kan finnes innenfor planområdet der hvor habitatene er tilstrekkelig lik de undersøkte. Det foreligger bekreftede funn av stillehavsøsters (*Crasostrea gigas*) på ”Ildverket” i Tjøme kommune som ligger innenfor grensene i nasjonalparken. Færder nasjonalpark vil neppe påvirkes kontinuerlig av ”den norske Kyststrømmen”, men vil episodevis få tilført vann fra Kyststrømmen når dennes retning og hastighet påvirkes av vindfelt. Det vil dermed være et ”propagulepress” (tilførsel av spredningsenheter) fra fremmede arter som finnes ”oppstrøms” (typisk langs Kattegat) for Færder.

Hvor finnes fremmede arter og hvilke effekter kan de ha?

Stillehavsøsters (*Crasostrea gigas*) kan vokse både på hardbunn og bløtbunn, og foretrekker dyp fra tidevannssonen og 1-2 m dypere. Den har med andre ord omtrent samme utbredelse som blåskjell og flatøsters, selv om vi ofte kan finne eksemplarer av sistnevnte noe dypere. Stillehavsøsters vil, i likhet med flatøsters, ikke trives på værharde steder, men foretrekker beskyttede bukter, hvor temperaturen kan bli høy om sommeren. Stillehavsøsters konkurrerer om føde (planktoniske mikroalger) med alle filtrerende organismer i samme dyp, og konkurrerer særlig med blåskjell om leveområde. Den er funnet innenfor Færder nasjonalpark på ”Ildverket” Ø. for Tjøme. Det finnes også en rekke funn av stillehavsøsters i tilgrensende områder, men disse er fortrinnsvis knyttet til litt mindre eksponerte lokaliteter i Tønsbergfjorden, Mefjorden og Sandefjoren (utenfor nasjonalparken). Høsten 2014 ble det observert betydelig dødelighet av Stillehavsøsters bl.a. ved Hui/Hudø rett vest for Færder nasjonalpark. Feltarbeide og analyser av Mortensen m.fl. (2014) har senere avdekket at denne

dødeligheten var knyttet til høy sommertemperatur, gyting, og forekomsten av østers herpesvirus (OsHV-1 μ var). Hva slags betydning sykdomsutbrudd, av denne og lignende typer, har for marine organismer og økosystem er det mangelfull kunnskap om.

I prinsippet kan **amerikansk hummer** (*Homarus americanus*) (Figur 21) finnes i hele området i nasjonalparken hvor det finnes europeisk hummer. En har foreløpig liten kunnskap om hva slags del av vannkolonnen den amerikanske hummeren utnytter gjennom hele året, men siden den tas sammen med europeisk hummer i hummerfisket, kan vi anta at den har en atferd lik sin europeiske slektning i perioden med fiske. Amerikansk hummer er foreløpig ikke tallrik (om den i det hele tatt er til stede i nasjonalparken). Det er en risiko for at den kan være smittebærer for alvorlige sykdommer (gaffkemi), og det er dokumentert at den kan få avkom med europeisk hummer, selv om overlevelsen til avkommet er lavere enn for ikke-hybrider. Disse momentene er foreløpig regnet som de viktigste problemene knyttet til arten.

Figur 21. Amerikansk hummer lever langs den amerikanske og kanadiske østkysten. Blant kjennetegn er det første beinparet omdannet til to kraftige klør, avvikende pigg på rostrum og at fargen varierer fra grønnlig til brun-oransje. Den kan forveksles med europeisk hummer. DNA-identifisering er eneste sikre metoden for å skille artene. Foto: Ann-Lisbeth Agnalt.

Ålens svømmeblærenematode (*Anguillicola crassus*) kan en regne med å finne i de områdene av Færder nasjonalpark hvor en finner ål. Det vil blant annet være i områder som blankålen oppholder seg i før den begynner gytevandringen. Ålens svømmeblærenematode er en parasittisk rundorm som vokser i og rundt ålens svømmeblære (Figur 22). Det antas at den "stjeler" energi fra ålen, dels direkte, dels ved at en dårligere fungerende svømmeblære kan "tvinge" ålen til å bruke mer energi for å holde seg på rett dyp. Det er spekulert om ålens svømmeblærenematode har medført at færre gytemodne ål når frem til gyteområdene i Sargassohavet.

Figur 22. Svømmeblære fra ål med nematoder. Foto: Caroline Durif, Havforskningsinstituttet.

Tøffelsnegl (*Crepidula fornicata*) er et bløtdyr som har etablert seg langs kysten i Sørnorge, og som vi må anta kan finnes innenfor Færder nasjonalpark (Figur 23). Den finnes fra ca en halv meter under lavvannsmålet til et par meters dyp. I likhet med mange andre skjell lever den av å filtrere mikroskopiske alger fra vannet. Den er foreløpig ikke så tallrik at den utgjør noen vesentlig konkurransefaktor med andre filtrerende arter, men dette kan endre seg hvis for eksempel sjøtemperaturen øker ytterligere. Tøffelsnegl er særkjønnet, men kan skifte kjønn i forhold til omkringvoksende skjell. Den vokser ofte i ”stabler” hvor den øverste blir hann, mens de nedenfor blir hunner.

Figur 23. To velvoksne tøffelsnegl på blåskjell. Foto: Anders Jelmert/Henning Steen.

Japansk spøkelseskreps (*Caprella mutica*) kan en fortrinnsvis finne på ”kunstige” overflater, typisk moringstau og liknende som har stått i sjøen en stund. Det er foreløpig få studier som har sett på hvordan japansk spøkelseskreps konkurrerer med hjemlige arter spøkelseskreps i deres naturlige miljø. *Caprella mutica* er funnet i flere lokaliteter som grenser inn til Færder nasjonalpark (Husa m.fl. 2013), og vi må regne med at den også finnes i nasjonalparken.

”**Asiatisk lærsjøpung**” (*Styela clava*) er hittil ikke observert innenfor nasjonalparken, men det er ikke usannsynlig at den allerede finnes der. Den finnes en rekke steder langs Skagerrak og i Rogaland. Arten konkurrerer med andre filtrerende arter om føden, og med alger, muslinger og andre kappedyr om plass (Figur 24).

Figur 24. ”Asiatisk lærsjøpung” (*Styela clava*) fotografert på tauverk sammen med andre sekkdyr i båthavn i Grimstad. Foto: Frithjof Moy.

Japansk drivtang (*Sargassum muticum*) er funnet på en rekke lokaliteter som grenser til Færder Nasjonalpark, og vi må anta at den finnes i planområdet. Den er egentlig en hardbunnsart (Figur 25), men kan etablere seg på bløtbunn så sant det finnes noe å feste seg til, som skjell, steiner og lignende. Japansk drivtang finnes fra tidevannsbeltet og ned til ca 3 m, og den kan trives på de fleste lokaliteter, bortsett fra de mer bølgeeksponerte, så lenge saltholdigheten er over 16. Med sine mange små, luftfylte blærer tilbyr japansk drivtang fiskelarver og -yngel skjul og mat, men selve "planten" er ettårig, og den går i oppløsning forholdsvis tidlig om høsten. Områder hvor den rasktvoksende algen har dominert, og til dels har skygget ut andre arter, blir da fattige på vegetasjon gjennom høsten og vinteren.

Figur 25. Japansk drivtang sammen med blæretang.
Foto: Henning Steen, Havforskningsinstituttet.

Strømgarn (*Dasya baillouviana*) er funnet i Årøysund (Husa m.fl. 2013) som grenser inn til planområdet. Denne rødalgen vokser fra nær overflaten til ca 6 m dyp. Da den har hatt langsom vekst har den tidligere vært regnet som en lite problematisk art. (Gederaas m.fl. 2012). Det kan nå se ut som arten vokser hurtigere (i likhet med i Nederland), og det har vært spekulert om dette skyldes ny introduksjon av en søsterart (Husa m.fl. 2013 og ref. der).

Amerikansk lobemanet (*Mnemiopsis leidyi*) (Figur 26) vil episodevis finnes i Færder nasjonalpark. Den ble først observert i Skagerrak i 2005. I årene 2007-2009 var den meget tallrik, men er bare observert i små mengder de senere årene. I 2014 har den dukket opp i større antall langs Skagerrakkysten (T. Falkenhaug, Havforskningsinstituttet, pers. med). Arten er lever fritt i vannet som plankton, og er ikke avhengig av fastsittende vinterstadier, slik som mange klokke-maneter. Når den opptrer i store tettheter vil den konkurrere med andre maneter og vil også kunne konkurrere med fiskelarver om føde. I enkelte områder er arten vert for en parasittisk sjøanemone (*Edwardsiella lineata*). Larvefasen lever i lobemaneten og har nesleceller (i motsetning til verten) og kan gi kløende utslett hos badende.

Figur 26. Amerikansk lobemanet (*Mnemiopsis leidyi*). Foto: Havforskningsinstituttet.

Gracillaria vermiculophylla (ikke norsk navn enda) ble funnet på tre lokaliteter på Nøtterøy og Tjøme i 2012 (Husa m.fl. 2013). Selv om dette er forholdsvis nær nasjonalparken, er det vanligvis i mer beskyttede områder man forventer å finne denne.

VEDLEGG 9: TEMAKART VERNEVERDIER PÅ LAND

Vedlegg 9. Lokalteter med prioriterte naturtyper.

V ¹	Naturtype ²	Lokalitet ³	Areal daa	Tilstandsvariabel	Forvaltningsmål ⁴	Tilstand ⁵	Tiltak(se også Vedlegg 4 som gjeldende tiltak)
A	Rik edellauvskog	Mellom Bolæren 4	21	Grunnleggende hevdsform	Opprettholde alm-lindeskoger med det mangfold og den sammensetningen av arter som kjennetegner naturtypen. Bevare gamle trær og død ved i ulike stadier av nedbrytning.	God	Fri utvikling
A	Rik edellauvskog	Mellom Bolæren 8	137	Grunnleggende hevdsform	Opprettholde alm-lindeskoger og or-askeskoger med det mangfold og den sammensetningen av arter som kjennetegner naturtypen. Bevare gamle trær og død ved i ulike stadier av nedbrytning.	God	Fri utvikling, bortsett fra rydding langs merkede stier. Det kan ryddes i den tidligere åpne hagen mellom Grevestuen og sjøen.
A	Gammel barskog	Mellom Bolæren 5, 7, 9	458	Grunnleggende hevdsform	Opprettholde gamle furuknausskoger med det mangfold og den sammensetningen av arter som kjennetegner naturtypen. Bevare gamle trær og død ved i ulike stadier av nedbrytning.	God	Fri utvikling, bortsett fra rydding langs merkede stier og ved gravrøyser.
A	Sand- og grusstrand	Mellom Bolæren 2	11	Gjengroing Fremmede arter Bruksintensitet	Opprettholde lite påvirkede løsmassestrender med innslag av flerårige tangvoller.	Middels. Noe gjengroing med rynkerose, men foreløpig ikke større, sammenhengende kratt.	Fjerne rynkerose.
A	Strandeng og strandsump	Mellom Bolæren 6	25	Gjengroing Fremmede arter Bruksintensitet	Opprettholde og utvikle verdiene knyttet til strandengene. Bevare en av landets største forekomster av strandrisp.	Middels. Noe gjengroing med rynkerose, et større sammenhengende kratt i nordvest.	Fjerne rynkerose. Slå strandengene hvert år etter frøsetting de første årene, unntatt forekomsten av strandrisp ytterst i strandsonen. Slåtteeng sør for strandengene slås hvert år. Kanalisere ferdsel gjennom ny sti vest for engene.
A	Slåttemark	Steinkloss 1	3,3	Gjengroing	Utvikle og bevare verdiene knyttet til en liten slåttemark med innslag av den sterkt truede vegetasjonstypen frisk/tørr,	Middels. Enga bærer sterkt preg av langvarig opphør av	Fortsette å slå eng. Slåttepunktet vil variere noe etter værforholdene, men

¹ Verdi for biologisk mangfold. A = Svært viktig, B = Viktig, C = Lokalt viktig.

² Naturtyper er angitt i henhold til DN-håndbok 13 – Kartlegging av naturtyper.

³ Nummer henviser til lokalitetsnumre på Temakart Verneverdier.

⁴ Forvaltningsmål og arealbasert bevaringsmål er utarbeidet for alle forekomster av naturtypene. Mer spesifikke bevaringsmål er kun utarbeidet for enkelte forekomster.

⁵ Grunnlaget for tilstandsvurderingen er noe variabelt. Det er likevel valgt å antyde en tilstandsklasse for de fleste forekomster ut fra de opplysninger som foreligger.

V ¹	Naturtype ²	Lokalitet ³	Areal daa	Tilstandsvariabel	Forvaltningsmål ⁴	Tilstand ⁵	Tiltak(se også Vedlegg 4 som gjeldende tiltak)
					middels baserik eng, utforming dunhavre-dunkjempe, slik at området fortsetter å være et attraktivt miljø for en rik karplanteflora med mange slåttebegunstigede arter. Bevaringsmål: Minst 70 % av karplantene skal få lov til å sette frø før slått igangsettes. Minst 90 % av enga skal bestå av engvegetasjon, mens resten av arealet (kronedekning) kan bestå av busker.	hevd da feltsjiktet er tykt, men den har respondert positivt og raskt etter at slått ble gjenopptatt.	generelt vi midten av juli være et gunstig tidspunkt. Slåttemarksartene bør få satt frø før slått, og avfallet bør bakketørkes et par dager før det fjernes. Hvis det ikke er mulig å rekke over hele enga med ljà, bør en liten tohjuls slåmaskin brukes på det resterende arealet.
A	Naturbeitemark	Gåsøy	?	Gjengroing	Opprettholde markert kulturbetingede naturbeitemarker med det mangfold og sammensetning av arter som kjennetegner naturtypen	Usikker. Må undersøkes	Hele Gåsøy angitt som naturbeitemark i Naturbase. Naturtypekartlegging/vurdering nødvendig for å avgrense naturtypene. Fortsette beiting.
A	Store gamle trær	Gåsøy 1 "Gåsøyeika"	-	Gjengroing Død ved	Utvikle og bevare verdiene knyttet til en gammel, frittstående, hul eik. Bevaringsmål: Ingen konkurrerende trær skal vokse opp i kronen på det gamle treet eller i kronene på andre trær som settes av til fremtidstrær. Død ved fra treet skal få utvikle seg fritt med mindre den utgjør fare for personer.	Middels/dårlig. Treet er i ferd med å bli skygget ut av andre busker og trær. Resultatet blir at treet blir sterkt svekket og får redusert livslengde.	Fjerne busker, kratt og konkurrerende trær i en sone rundt treet. Det bør settes igjen ett eller to fremtidstrær av eik. Døde grener får bli stående på treet til de faller ned av seg selv, evt. kuttes ytre deler hvis de er til fare. Død ved på bakken får ligge til den har råtnet opp.
A	Strandeng og strandsump	Bjerkøy 1	90	Gjengroing	Opprettholde en av de største og mest velutviklede strandengene i Ytre Oslofjord, bl.a. som den trolig viktigste lokaliteten for strandrisp i Norge og med forekomst av rødlistearten bukkebenurt.	Middels. Deler er utsatt for gjengroing av takrør.	Innføre storfebeiting for å dempe videre gjengroing og for å sikre at dagens varierte og interessante vegetasjonsstruktur opprettholdes.
A	Kantkratt	Skjellerøy 1	27	Grunnleggende hevdsform	Opprettholde et artsrikt kantkratt med innslag av tørrenger, spesielt den store bestanden av geitved og forekomstene av kyståkermåne.	God. Noe av slåpetornkrattet er ryddet for å åpne tørrengen ytterligere. Stedet er åpnet for 6 ukers telting.	Holde tørrengen åpen ved å rydde oppslag av slåpetorn, men beholde resterende velutviklet kantkratt. Bevare geitveden når det ryddes langs stien mot stranden i nord.
A	Strandeng og strandsump	Skrøslingen 1	12	Gjengroing	Opprettholde og utvikle verdiene knyttet til strandengene, spesielt forekomstene av strandrisp og rødlistearten tusengylden.	Usikker. Må undersøkes.	

V ¹	Naturtype ²	Lokalitet ³	Areal daa	Tilstandsvariabel	Forvaltningsmål ⁴	Tilstand ⁵	Tiltak(se også Vedlegg 4 som gjeldende tiltak)
A	Strandeng og strandsump	Søndre Årøy 1,2, 5, 6, 8	30	Grunnleggende hevdform Bruksintensitet	Opprettholde og utvikle verdiene knyttet til artsrike strandenger ved at engene fortsatt holdes i hevd ved beiting. Registrerte rødlistede karplanter skal ha levedyktige populasjoner på de enkelte engene. Bevaringsmål: Ved årets slutt skal vegetasjonen være i gjennomsnitt 3-5 cm på minst 70 % av arealet..	God. Engene er imidlertid utsatt for et jevnt over hardt beite.	Fortsette beiting, men innføre et regime som sparer de enkelte strandengene med noen års mellomrom. Dette kan være et beitefritt år eller sent beiteslipp fra ca. 15. august hvert 5. år. Strandengene spares vekselvis, og deles f. eks. opp i 2-3 grupper.
A	Store gamle trær	Søndre Årøy 4. Enkeltre lengst sørvest i lokaliteten		Gjengroing Død ved	Utvikle og bevare verdiene knyttet til en gammel, frittstående hul eik. Bevaringsmål: Ingen konkurrerende trær skal vokse opp i kronen på det gamle treet eller i kronene på andre trær som settes av til fremtidstrær. Død ved fra treet skal få utvikle seg fritt med mindre den utgjør fare for personer.	God. Treet står meget fint til.	Ingen tiltak nødvendig, bortsett fra å passe på at oppskytende kratt rundt stammen fjernes. Døde grener får bli stående på treet til de faller ned av seg selv, evt. kuttes ytre deler hvis de er til fare. Død ved på bakken får ligge til den har råtnet opp.
A	Rik sumpskog	Søndre Årøy 7	62	Grunnleggende hevdform	Utvikle og bevare en gammel og lite påvirket sumpskog, med det mangfoldet og den sammensetningen av arter som kjennetegner naturtypen.	Middels. Området er drenert og delvis tilplantet med gran.	Hogge alle granplantefelt, etterfulgt av tynning og fristilling av fremtidstrær. Vurdere tetting av grøftene for å gi et fuktigere miljø.
A	Sanddyne	Sandø 1	45	Fremmede arter Bruksintensitet Gjengroing	Utvikle og bevare verdier knyttet til sandområder som er sjeldne i regional og nasjonal sammenheng. Strender og sanddyne skal i størst mulig grad få utvikle seg naturlig med en akseptabel grad av slitasje.. I kantsoner mot skog skal en gradvis overgang av vegetasjon tilstrebes. Bevaringsmål: Gjengroing av lyng, kratt og busker skal bekjempes slik at minst 90 % av arealet består av åpen sand og kortvokste enger.	Middels. Området er delvis gjengrodd med rynkerose og buskfuru. Forstranda og partiene opp mot dynefronten er spesielt utsatt for jevn slitasje.	Fjerne fremmede arter som rynkerose og buskfuru. Rydde lyng, kratt og busker. Grave ut et par groper på ca. 3 meter i diameter i indre del for å bedre forholdene for sandtilknyttede bier og andre insekter. Skjerme forekomsten av larver av strandmaurløve vha. et enkelt gjerde. Informere om verneverdier, sårbarhet og tiltak.
A	Strandeng og strandsump	Sandø 2	10	Fremmede arter Bruksintensitet Gjengroing	Utvikle og bevare verdier knyttet til sandområder som er sjeldne i regional og nasjonal sammenheng. Strender og	Middels. Området er delvis gjengrodd med rynkerose. Forstranda	Fjerne rynkerose. Rydde lyng, kratt og busker. Skjerme forekomsten av honningkarse på

V ¹	Naturtype ²	Lokalitet ³	Areal daa	Tilstandsvariabel	Forvaltningsmål ⁴	Tilstand ⁵	Tiltak(se også Vedlegg 4 som gjeldende tiltak)
					sanddyne skal i størst mulig grad få utvikle seg naturlig med en akseptabel grad av slitasje. I kantsoner mot skog skal en gradvis overgang av vegetasjon tilstrebes. Bevaringsmål: Gjengroing av lyng, kratt og busker skal bekjempes slik at minst 90 % av arealet består av åpen sand og kortvokste enger.	og partiene opp mot den etablerte sanddynen er spesielt utsatt for jevn slitasje.	østre del av den søndre stranden gjennom informasjon.
A	Rik blandings-skog	Sandø 4	35	Grunnleggende hevdsform Fremmede arter	Utvikle og bevare en gammel og lite påvirket blandingskog på sandgrunn, med det mangfoldet og den sammensetningen som kjennetegner naturtypen. Øke mengden av gamle trær og død ved.	God.	Fri utvikling. Fjerning av buskfuru i kanten mot nord.
A	Rik edellauvskog	Sandø 10	11	Grunnleggende hevdsform	Utvikle og bevare en rik hasselskog på tykk brunjord, med det mangfoldet og den sammensetningen som kjennetegner naturtypen. Øke mengden av gamle trær og død ved.	God.	Fri utvikling. Området kan beites, men det bør ikke ryddes.
A	Rik sumpskog	Sandø 11	4,6	Grunnleggende hevdsform	Utvikle og bevare den eneste velutviklede sumpskogen på Sandø, med det mangfoldet og den sammensetningen som kjennetegner naturtypen. Øke mengden av gamle trær og død ved.	God.	Fri utvikling. Svært viktig at lokaliteten ikke dreneres.
A	Rik sumpskog	Sandø 7	5,6	Grunnleggende hevdsform	Utvikle og bevare en rik sumpskog, med det mangfoldet og den sammensetningen som kjennetegner naturtypen. Øke mengden av gamle trær og død ved.	God	Fri utvikling. Svært viktig at lokaliteten ikke dreneres.
A	Tangvoller	Sandø 3	1,8	Grunnleggende hevdsform	Bevare ekstremt nitrofile strandmiljøer med det mangfoldet og den sammensetningen av arter som kjennetegner naturtypen.	God.	Fri utvikling med minst mulig påvirkning fra menneskelig aktivitet. Unngå rydding av tang for å bedre bademulighetene etc.
A	Naturbeite-mark	Sandø 8	9,6	Gjengroing	Utvikle og bevare verdiene knyttet til en meget artsrik, skrinng eng som utgjør en direkte truet vegetasjonstype.	Middels. Utsatt for gjengroing av einer.	Rydde kratt. Forsiktig etterbeite fra ca. 1. august når hovedtyngden av blomstene har frødd

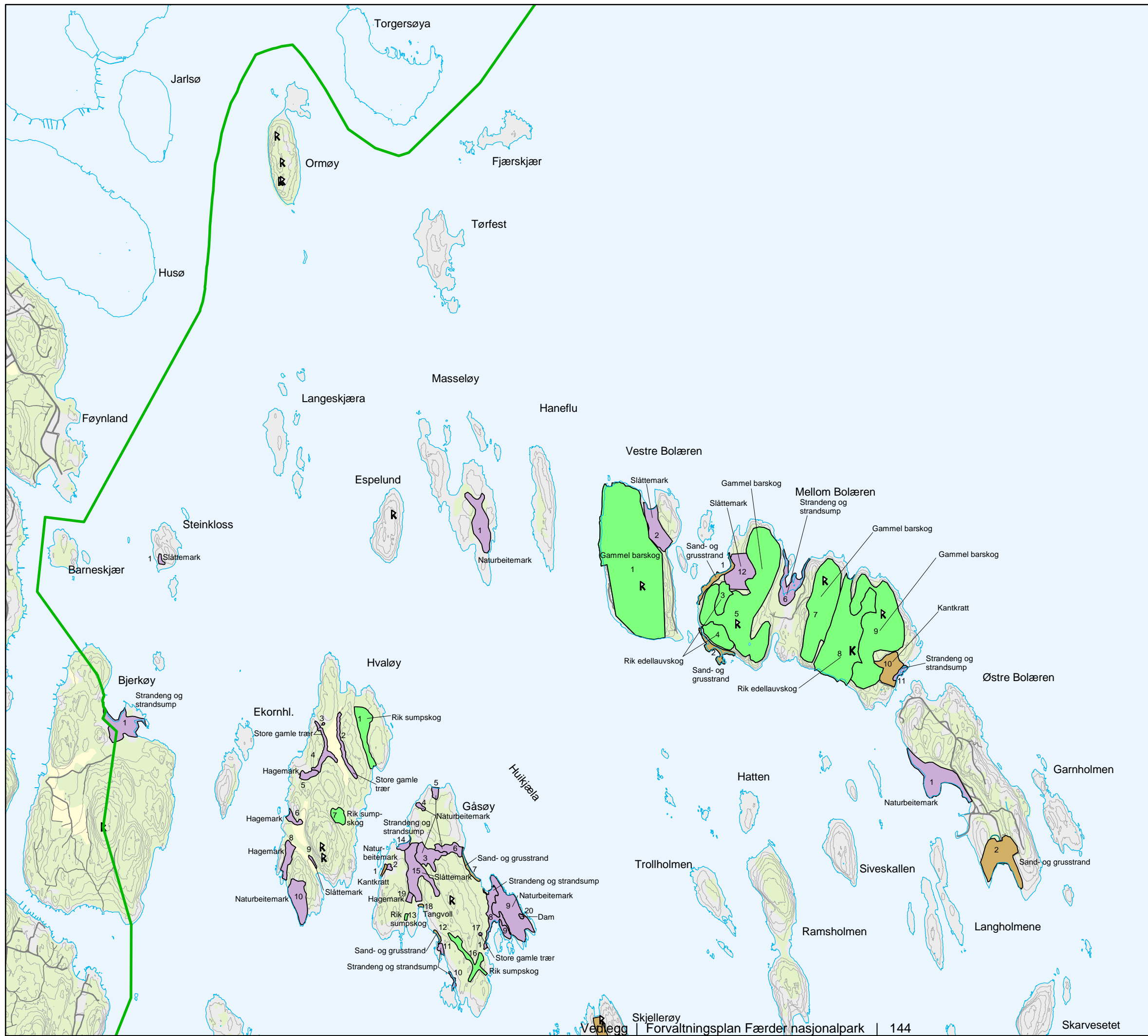
V ¹	Naturtype ²	Lokalitet ³	Areal daa	Tilstandsvariabel	Forvaltningsmål ⁴	Tilstand ⁵	Tiltak(se også Vedlegg 4 som gjeldende tiltak)
					Bevaringsmål: Minst 70 % av arealet skal bestå av åpne og kortvokste enger, men samtidig ha nok kratt til å gi variasjon. Minst 15 % av arealet (krone-dekning) skal bestå av kantkrattbusker (slåpe, liguster, hagtorn m.fl.) jevnt fordelt over enga i små konsentrasjoner.		seg. Rydde noe einer der disse står veldig tett. Noe høyere beitetrykk, helst av sau.
A	Naturbeitemark	Sandø 9 (nordre del, innenfor verneomr.)	3,8	Gjengroing	Utvikle og bevare verdiene knyttet til en frisk eng med et variert utvalg av kulturengsarter. Bevaringsmål: Ved beitesesongens slutt skal vegetasjonen i gjennomsnitt ha en høyde på 3-5 cm på minst 70 % av arealet.	God. Grunneierne har gjort en stor innsats med å rydde kratt langs kantene de senere årene.	Etterbeite fra ca. 1. august når hovedtyngden av blomstene har frødd seg. Beitetrykket må være tilstrekkelig til at grasen blir beitet ned på slutten av sesongen. Kombinasjon storfe, hest og sau er velegnet. Alternativ: Slått en gang pr. sesong i begynnelsen av august.
B	Naturbeitemark	Masseløy 1	32	Gjengroing	Opprettholde åpen naturbeitemark med det mangfold og sammensetning av arter som kjennetegner naturtypen.	Usikker. Må undersøkes.	Fortsatt beiting.
B	Rik edellauvskog	Mellom Bolæren 3, 10	42	Grunnleggende hevdsform	Opprettholde alm-lindeskoger med det mangfold og den sammensetningen av arter som kjennetegner naturtypen. Bevare gamle trær og død ved i ulike stadier av nedbrytning.	God	Fri utvikling, bortsett fra rydding langs merkede stier. Noe rydding ved russerfangeleiren
B	Sand- og grusstrand	Mellom Bolæren 1	16	Gjengroing Fremmede arter Bruksintensitet	Opprettholde lite påvirkede løsmassestrender med innslag av flerårige tangvoller.	Middels. Noe gjengroing med rynkerose, men foreløpig ikke større, sammenhengende kratt.	Fjerne rynkerose.
B	Strandeng og strandsump	Mellom Bolæren 11	3,1	Gjengroing Fremmede arter Bruksintensitet	Opprettholde en liten strandlokalitet med variert og verdifull strandvegetasjon	Middels. Noe gjengroing av rynkerose, men foreløpig ikke større, sammenhengende kratt.	Fjerne rynkerose. Unngå tilrettelegging av selve stranden når det ryddes og skiltes ved russerfangeleiren.
B	Kalkrike enger	Østre Bolæren 1	43	Gjengroing Fremmede arter Bruksintensitet	Opprettholde en variert og artsrik strandsone med innslag av krevende engvegetasjon som vårmarihand,	Middels. Noe gjengroing av rynkerose og annen	Fjerne rynkerose og annen uønsket buskvegetasjon. Unnta området for telting. Unngå

V ¹	Naturtype ²	Lokalitet ³	Areal daa	Tilstandsvariabel	Forvaltningsmål ⁴	Tilstand ⁵	Tiltak(se også Vedlegg 4 som gjeldende tiltak)
					marianøkleblom og storblåfjær	buskvegetasjon	tilrettelegging utenom eksisterende kyststi nord for engene
B	Naturbeitemark	Hvaløy 2,3	64	Gjengroing	Opprettholde åpne naturbeitemarker med det mangfold og sammensetning av arter som kjennetegner naturtypen	Middels. Beitetrykket er for lite til at engene holdes i hevd. Verdifulle kantsoner, spesielt de store eikene i lokalitet 1, er også utsatt for gjengroing.	Øke beitetrykket slik at beitingen er tilpasset beitegrunnlaget. Gjerde slik at også kantsonene beites.
B	Naturbeitemark	Hvaløy 1	4,9	Gjengroing	Opprettholde åpne naturbeitemarker med innslag av slåtteeng, med det mangfold og sammensetning av arter som kjennetegner naturtypen	God. Lokaliteten er en del av gården, og har inntil nylig blitt brukt til vinterbeite, lammingsområde og noe slått.	Hvis mulig, opprettholde beiting og slått slik den ble drevet da gårdsbruket var i drift. Eventuelt slå hele arealet for å holde det åpent.
B	Hagemark	Hvaløy 4	13	Gjengroing Fremmede arter	Opprettholde en hagemark med eng og or-askeskog, med det mangfold og sammensetning av arter som kjennetegner naturtypen	Middels. Den åpne engen er utsatt for gjengroing av rynkerose og slåpetorn.	Fjerne rynkerose og slåpetorn. Øke beitetrykket.
B	Strandeng og strandsump	Søndre Årøy	3,1	Grunnleggende hevdsform Bruksintensitet	Opprettholde og utvikle verdiene knyttet til artsrik strandeng ved at engen fortsatt holdes i hevd ved beiting. Bevaringsmål: Ved årets slutt skal vegetasjonen være i gjennomsnitt 3-5 cm på minst 70 % av arealet.	God. Engen er imidlertid utsatt for et jevnt over hardt beite.	Fortsette beiting, men innføre et regime som sparer engen med noen års mellomrom. Dette kan være et beitefritt år eller sent beiteslipp fra ca. 15 august hvert 5. år.
B	Store gamle trær	Søndre Årøy 4	12	Gjengroing Død ved	Utvikle og bevare verdiene knyttet til gamle og grove edellauvtrær. Bevaringsmål: Ingen konkurrerende trær	God/Middels. Flere av de eldre eiketrærne som står i kantsonene	Fjerne busker, kratt og konkurrerende trær i en sone rundt de store eiketrærne. Rundt trær i

V ¹	Naturtype ²	Lokalitet ³	Areal daa	Tilstandsvariabel	Forvaltningsmål ⁴	Tilstand ⁵	Tiltak(se også Vedlegg 4 som gjeldende tiltak)
					skal vokse opp i kronen på de gamle trærne eller i kronene på andre trær som settes av til fremtidstrær. Død ved fra de gamle trærne skal få utvikle seg fritt med mindre den utgjør fare for personer.	til åker og beitemark er i ferd med å bli skygget ut av andre busker og trær. Resultatet blir at trærne blir sterkt svekket og får redusert livslengde.	kantsonen fjernes alt kratt og alle trær som vokser opp i kronen. Alle kantsoner til åpen mark bør ryddes og holdes delvis åpne, og egnede fremtidstrær settes igjen. Døde grener får bli stående på trærne til de faller ned av seg selv, evt. kuttes ytre deler hvis de er til fare. Død ved på bakken får ligge til den har råtnet opp.
B	Tangvoller	Sandø 12, 14	1,7	Grunnleggende hevdsform	Bevare ekstremt nitrofile strandmiljøer med det mangfoldet og den sammensetningen av arter som kjennetegner naturtypen.	God.	Fri utvikling med minst mulig påvirkning fra menneskelig aktivitet. Unngå rydding av tang for å bedre bademulighetene etc.
B	Slåttemark	Sandø 6	0,7	Gjengroing	Utvikle og bevare verdiene knyttet til en liten slåttemark slik at området fortsetter å være et attraktivt miljø for en rik karplanteflora med mange slåttebegunstigede arter. Gradvis overgang fra eng til kratt og skog bør tilstrebes. Bevaringsmål: Minst 70 % av karplantene skal få lov til å sette frø før slåtten igangsettes. 90 % av engen skal bestå av engvegetasjon, mens 10 % av arealet (kronedekning) kan bestå av busker.	Middels. På vei til å gro igjen, men fortsatt gode muligheter for restaurering.	Rydde oppvoksende, tett kratt. Slå engen en gang pr år i månedsskiftet juli-august med enkeltklippende redskap (ikke gresstrimmer eller gressklipper).
B	Naturbeitemark	Store Færder 1	4	Gjengroing	Utvikle og bevare verdiene knyttet til enger med arter som indikerer langvarig drift med liten bruk av gjødsel	Middels. Området er i dag ikke i hevd. Stort restaureringspotensial	Rydde oppslag av busker og kratt. Beiting med sau.
B	Naturbeitemark	Store Færder 2	8,7	Gjengroing	Utvikle og bevare verdiene knyttet til enger med arter som indikerer langvarig drift med liten bruk av gjødsel	Middels. Området er i svak hevd.	Rydde busker i lesiden av ruinen til fyrvokterboligen. Årlig slått av området rundt boligen etter frøsetting. Beiting.
B	Naturbeitemark	Store Færder 3	4	Gjengroing	Utvikle og bevare verdiene knyttet til fattigengen.	Dårlig. Deler av området er svært gjengrodd.	Rydde oppslag av mjødukt og de sørlige deler av slåpetornkrattet. Årlig slått av området etter

V ¹	Naturtype ²	Lokalitet ³	Areal daa	Tilstandsvariabel	Forvaltningsmål ⁴	Tilstand ⁵	Tiltak(se også Vedlegg 4 som gjeldende tiltak)
							frøsetting. Beiting.
C	Rikt strandberg	Vierskjæra 1	95	Bruksintensitet	Opprettholde et rikt strandberg dominert av sterkt nitrofil, fuglegjødset vegetasjon på bart berg	God. Lokaliteten brukes noe til båtutfart, men ligger eksponert til og er derfor lite utsatt for slitasje.	Fri utvikling.
C	Hagemark	Sandø 5	8,3	Gjengroing	Utvikle og bevare verdiene knyttet til en eikehage under gjengroing.	Middels. Hagen er ikke skjøttet og grove trær mangler.	Rydding av mindre trær (unntatt eik), einer og andre busker. Beiting.

Færder nasjonalpark

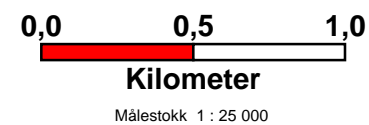
Nøtterøy og Tjøme kommuner
Vestfold fylke

Temakart Verneverdier på land

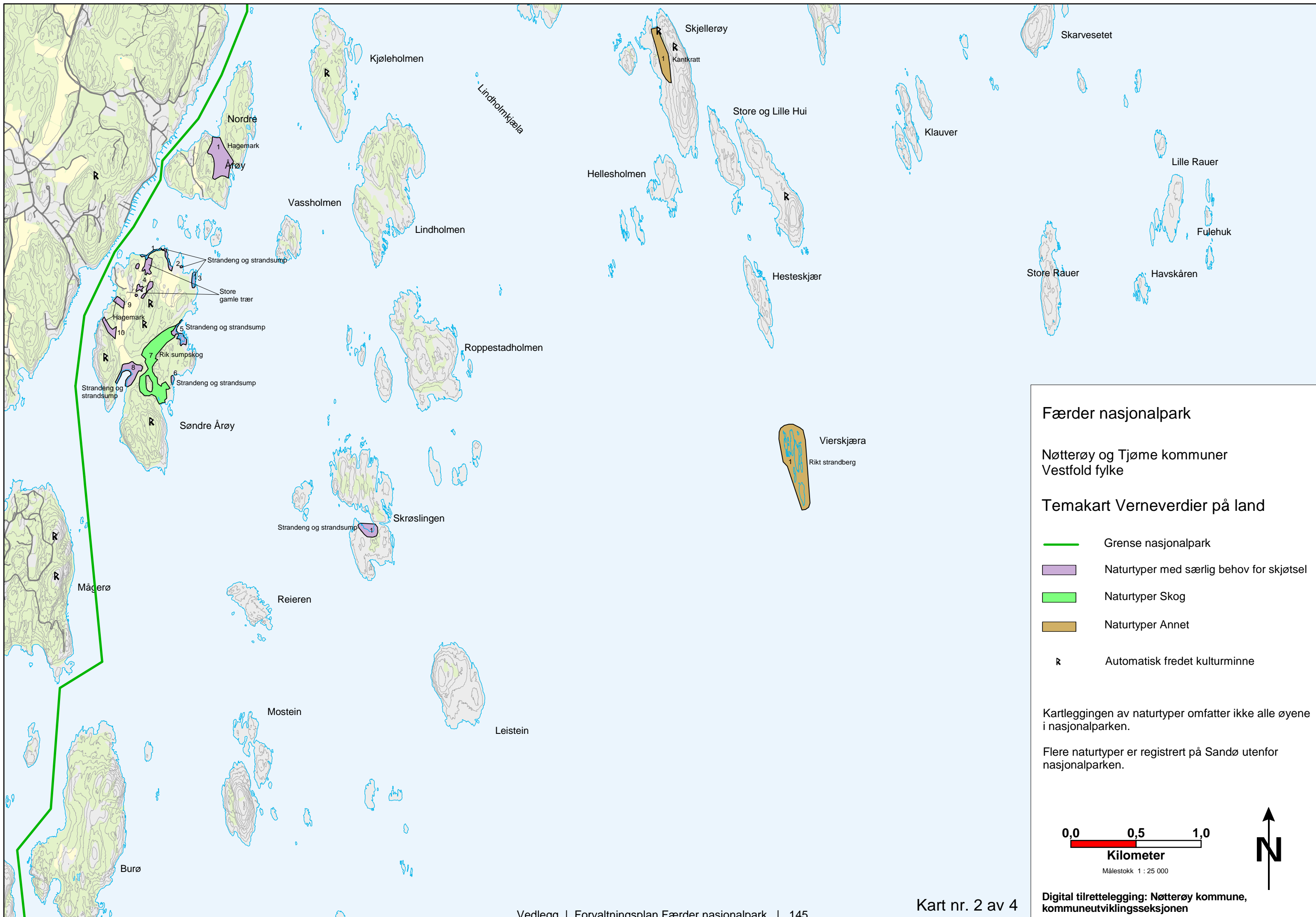
- Grense nasjonalpark
- Naturtyper med særlig behov for skjøtsel
- Naturtyper Skog
- Naturtyper Annet
- R Automatisk fredet kulturminne
- K Annet fredet kulturminne

Kartleggingen av naturtyper omfatter ikke alle øyene i nasjonalparken.

Flere naturtyper er registrert på Sandø utenfor nasjonalparken.

Digital tilrettelegging: Nøtterøy kommune,
kommuneutviklingsseksjonen

Færder nasjonalpark

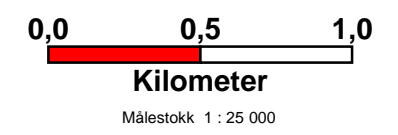
Nøtterøy og Tjøme kommuner
Vestfold fylke

Temakart Verneverdier på land

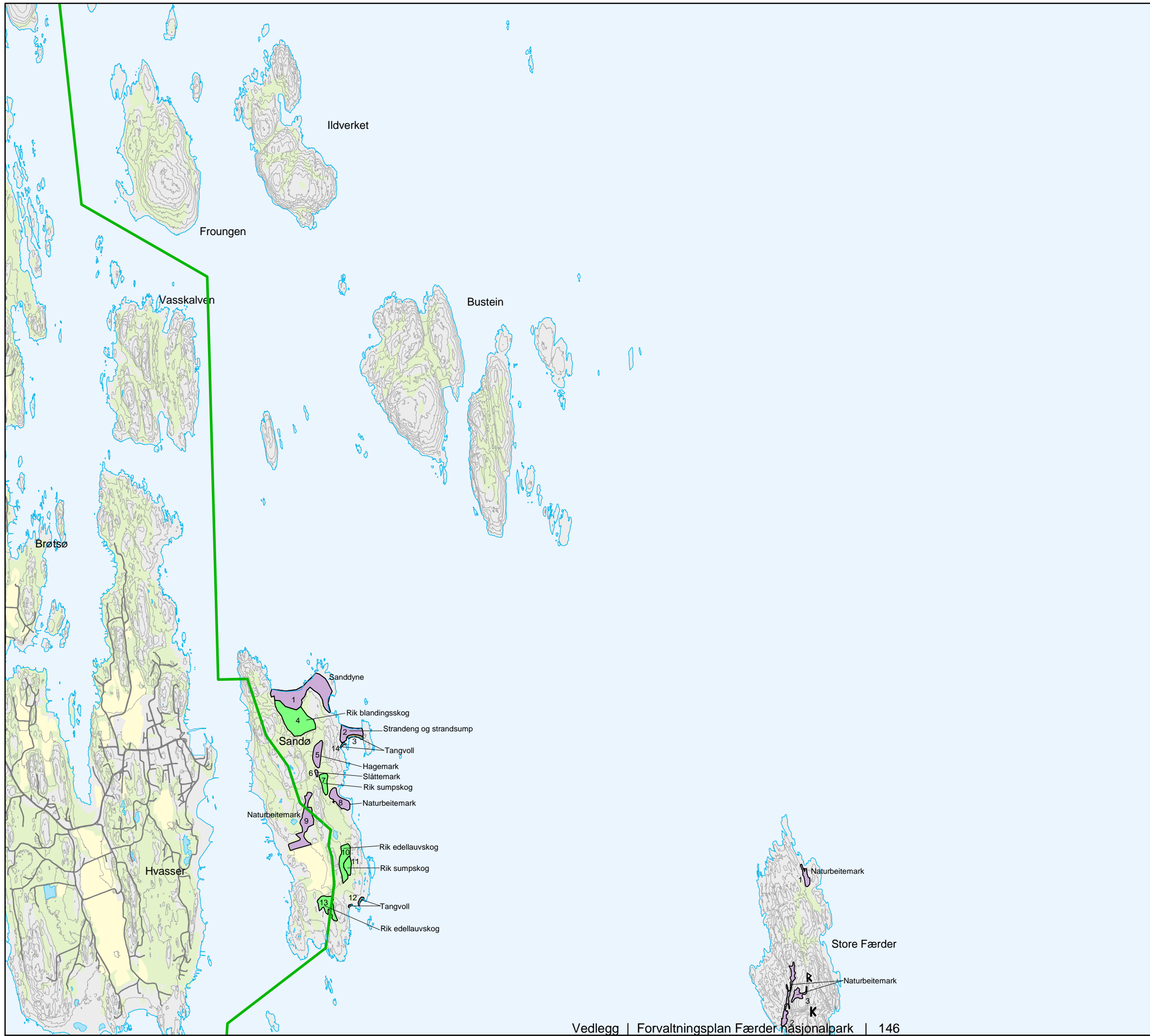
- Grense nasjonalpark
- Naturtyper med særlig behov for skjøtsel
- Naturtyper Skog
- Naturtyper Annet
- R Automatisk fredet kulturminne

Kartleggingen av naturtyper omfatter ikke alle øyene i nasjonalparken.

Flere naturtyper er registrert på Sandø utenfor nasjonalparken.

Digital tilrettelegging: Nøtterøy kommune,
kommuneutviklingsseksjonen

Færder nasjonalpark

Nøtterøy og Tjøme kommuner
Vestfold fylke

Temakart Verneverdier på land

- Grense nasjonalpark
- Naturtyper med særlig behov for skjøtsel
- Naturtyper Skog
- Naturtyper Annet
- R Automatisk fredet kulturminne
- K Annet fredet kulturminne

Kartleggingen av naturtyper omfatter ikke alle øyene i nasjonalparken.

Flere naturtyper er registrert på Sandø utenfor nasjonalparken.

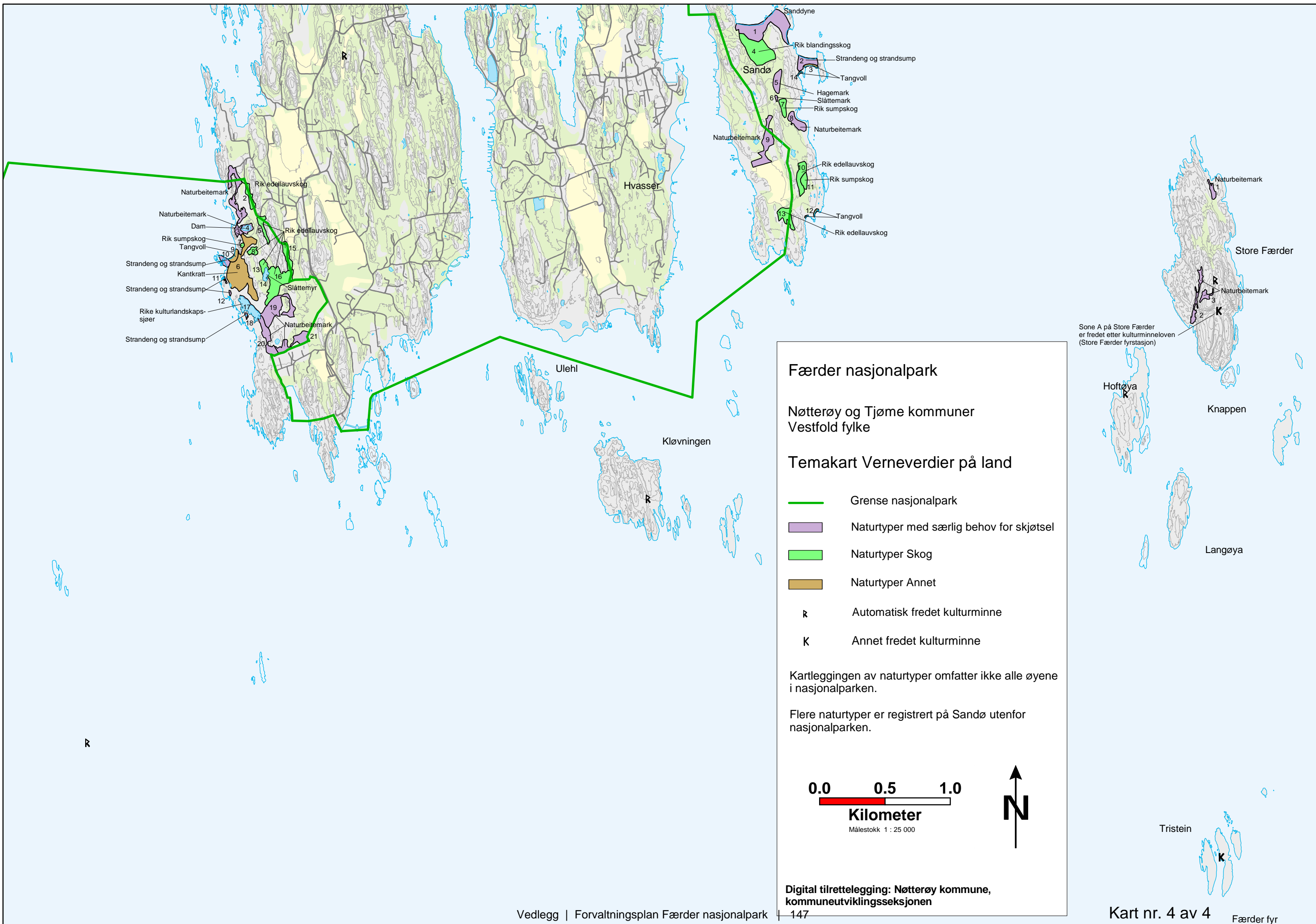
0.0   0.5   1.0

Kilometer

Målestokk 1 : 25 000

N

Digital tilrettelegging: Nøtterøy kommune, kommuneutviklingsseksjonen

Færder nasjonalpark
 Nøtterøy og Tjøme kommuner
 Vestfold fylke

Temakart Verneverdier på land

- Grense nasjonalpark
- Naturtyper med særlig behov for skjøtsel
- Naturtyper Skog
- Naturtyper Annet
- R Automatisk fredet kulturminne
- K Annet fredet kulturminne

Kartleggingen av naturtyper omfatter ikke alle øyene i nasjonalparken.

Flere naturtyper er registrert på Sandø utenfor nasjonalparken.

0.0   0.5   1.0
Kilometer
Målestokk 1 : 25 000

N
↑

Digital tilrettelegging: Nøtterøy kommune, kommuneutviklingsseksjonen

VEDLEGG 10: FORVALTNING AV GÅS

Grågås i Horten kommune 2011. Foto: D. Hugvik

FORVALTNINGSPLAN FOR GRÅGÅS

**For kommunene Horten, Nøtterøy,
Stokke, Tjøme og Tønsberg.**

INNHOLD	Side
I	
Innledning/bakgrunn	3
Organisering	
Gruppe	
Referansegruppe	
II	
Mål	3
III	
Grågås i kommunene (status/tilgjengelig kunnskap)	4
Beiteskader	
Tilgrising av friluftsarealer i skjærgården	
IV	
Rammer for forvaltning /Lov og forskrifter	5
Internasjonale rammer	
Nasjonale rammer	
Naturmangfoldloven	
Viltloven	
Forskrift om felling av vilt som gjør skade	
Jakttidsrammer og jakttider på grågås	
Sanking av egg og dun	
Nasjonal handlingsplan for gjess	
V	
Tiltak	8
Jakt	
Tidspunkt for jaktstart	
Organisering av jakt	
Felling av gås som gjør skade utenom ordinær jakttid	
Informasjonstiltak/kurs for grønnsaksprodusenter, grunneiere og jegere.	
Vernede områder	
Friarealer	
Håndtering av egg	
Skremming	
Fysiske tiltak (gjerdning, forlenget ugrasluking med tilstedeværelse i åker)	
Leie av arealer	
Erstatningsordning for landbruket	
Nye prosjekter	
Evaluering/justering/dynamisk tilpasning	
i	
Tabell over prioriterte forebyggende tiltak mot skader forvoldt av grågås	12
ii	
Litteratur	13

I Innledning/bakgrunn

Den hurtig økende grågåsbestanden i kommunene Horten, Nøtterøy, Stokke, Tjøme og Tønsberg har gitt store skader for landbruket i området. I 2010 ble det arrangert et åpent møte i Tønsberg med grågås som tema hvor Arne Follestad fra Norsk Institutt for Naturforskning var foredragsholder.

I tillegg til fremskynding av jakttidspunkt på høsten så tar forvaltningsplanen opp andre virkemidler som etablering av friområder for gjess. I Vestfold er det tidligere laget en forvaltningsplan for grågjess i Larvik kommune samt at jakttiden på kanadagås i Vestfold fylke er blitt fremskyndet med 15 dager.

Nasjonalt arbeides det parallelt med å få til et registreringsprosjekt for grågåsstammen som befinner seg mellom Vestfold og Østfold.

Organisering

Gruppe

Det er etablert en arbeidsgruppe bestående av Lars Bøen Johnsen (Nøtterøy kommune), Heidi Hegna (Stokke kommune), Gørli Bruun Andersen (Tønsberg kommune), Rolf Magne Vindenes (Horten kommune), Svein Jakob Sømme fra Sem grunneierlag, gårdbruker Morten Bjertnæs, Ragnar Syvertsen Norsk Ornitologisk Forening – Vestfold (NOF-Vestfold), Øystein Rønning fra Norges Jeger – og Fiskerforbund Vestfold (NJFF-Vestfold) og Egil Soglo fra Statens Naturoppsyn.

Rolf Magne Vindenes, Horten kommune, har vært sekretær for arbeidet.

Referansegruppe

Bjørn Bjerke Larsen (Tjøme kommune), Anne Beate Hekland (Tønsberg kommune), Gunn Henny Aasen – Borre grunneierlag, Aage Larssen – Borre jeger og fisk, Nøtterøy og Tjøme landbrukslag, Nøtterøy grunneierlag.

II Mål

Den nasjonale målsetningen for grågås fremkommer i DN rapport 1996-2: "Grågåsa skal bevares som en viktig og høstingsverdig del av kystfaunaen. Bestanden bør stabiliseres, eventuelt reduseres der skadeproblemene ikke kan løses på annen måte. Det skal fortsatt være slik at skadeproblemer forårsaket av jaktbare arter søkes begrenset gjennom å tilpasse bestanden til et akseptabelt skadenivå. Grågåsa skal fortsatt være en viktig jaktbar art i kystområdene, men beskatningstrykket og fordeling må ta sikte på å redusere skader i de utsatte områdene.

Det skal tillates ekspansjon av grågåsbestanden i nye områder, og eventuelt i områder uten skadeproblemer."

For kommunene Horten, Nøtterøy, Stokke, Tjøme og Tønsberg så er de spesielle utfordringene i dette området knyttet til landbrukets produksjon av grønnsaker, engfrø, gress og korn på de samme arealene som gjessene nytter. Den lange vekstsesongen og store variasjonen i produksjonen gjør at landbruksarealene er interessante beiter for gjess over en stor del av vekstsesongen.

Grågås er naturlig hjemmehørende i området fra gammel tid og er en yndet og gjenkjennelig fugl for fuglekikking og som naturopplevelse. I en forvaltningsplan som omhandler grågås er det flere hensyn og interesser å ivareta. Hvilket nivå på bestandsstørrelsen som er akseptabelt sett i forhold til skade på landbruksarealer og hvordan balansegangen mellom landbruksproduksjon og gås skal være er spørsmål som reiser seg. Likedan om en bedre tilrettelegging og organisering av den ordinære gåsejakten kan være en gunstig tilpasning.

Forvaltningsplanen trenger flere verktøy og kombinasjoner av bruk og samler seg rundt disse mål:

- **Holde skadeomfanget for landbruksnæringen på akseptabelt nivå**
- **Grågås er naturlig hjemmehørende i området og gir mange positive opplevelser**
- **Grågås er en jaktbar ressurs**
- **Opprettholde balanse mellom landbruksproduksjon og grågås**

III Grågås i kommunene (status/tilgjengelig kunnskap)

Grågås (Anser anser) er den største av gjessene i Norge og kan bli 75-90 cm med en vekt på om lag 3,1 kg for hunnene og om lag 3,6 kg for hannene.

Vingespennet kan bli opp til 180 cm.

Grågås kom på 1980 tallet til skjærgården i Vestfold. I 2010 er den samlede bestanden på 3 – 4000 individer. Den hekkende bestanden ligger ganske stabilt på 6 – 800 par. (Egil Soglo pers.med). Grågås kommer rett til hekkplassene i skjærgården i slutten av februar fra tilholdsstedene i Nord- og vest Europa . Her legger den som oftest 5 egg i overgangen mars/april. Eggene klekkes deretter i første halvdel av mai. Grågjessene klarer seg i skjærgården til ungene klekkes. Myting (fjærskifte) skjer i løpet av juni/juli. Da samles det store mytingsflokker i Oslofjorden. Innmarksbeitet skjer etter myting midt i juli. Da blir grågjessene værende til september. Ungfugl hekker ikke. Fjorårsungene går på innmark for å beite tidlig på våren.

Overlevelsen på grågås er blitt større på de siste 30 årene. Dette kan komme av bedre forhold i vinterområdene og mindre jakt. De har funnet sin nisje i skjærgården og så langt ser det ikke ut som at grågjessene fortrenger andre arter.

Beiteskader

Beiteskader fra gjess forekommer som regel på jordbruksareal med engfrø, korn, grønnsaker og konserves erter. Tidlig i vekstsesongen blir høstkorn plantene nappet opp med nebbet eller trampet ned. På nysådd åker kan gås spise opp såkornet direkte og dermed redusere avlingen. Skadene kan bli forsterket hvis jorden er våt, da nedtramping fra gås kan føre til pakking rundt plantene og dermed redusert oksygentilførsel. Som en følge av dette kan plantene stagnere i vekst eller dø.

I grønnsak felt med salat og kålvekster kan en grågåsflokk gjøre store skader på kort tid. De økonomiske følgene fremgår ved at kostnadene ved å anlegge salatåker er på 7 – 8000 kr/daa. Inntekter er 30 000 kr/daa. Ved beiting av gås er dette kr 0,- og uten dekning av anleggskostnadene.

Det er noen sjønære områder egnet for tidligproduksjon av grønnsaker som ikke lenger kan nyttes på grunn av grågås (Vallø). I grønnsaker kommer det i tillegg inn direkte ulemper med gåsemøkk.

Tilgrising av friluftsarealer i skjærgården

Når det gjelder ulemper forårsaket av gjess, har tilgrising med gåsemøkk på campingplasser, badeplasser og skjærgården fått oppmerksomhet. Likedan har Akersvannet fått mye gåsemøkk. En gås produserer ekskrementer ca en gang hvert 4-5 minutt og i løpet av et døgn kan den produsere hele 600 – 700 gram med avføring. En gåseflokk kan dermed legge igjen betydelige mengder avføring på enkelte lokaliteter. Det kan være nødvendig å få tatt ekskrementprøver som sendes inn til analyse for å undersøke hvorvidt de inneholder sykdomsfremkallende bakterier for mennesker.

Bildene viser beiteskadd eng 19 mai 2009 til venstre og uskadd eng til høyre. Rød kork skimtes på høyre bilde. Foto: Hans Winge Sørensen, Langøy i Stokke.

IV Rammer for forvaltning /Lov og forskrifter

Grågåsbestanden som er i kommunene Horten, Nøtterøy, Stokke, Tjøme og Tønsberg trekker mellom flere land i Europa. Det er da nødvendig å se på hvilke konvensjoner og avtaler som gjelder for grågås.

Internasjonale rammer

- Bonnkonvensjonen – om beskyttelse av trekkende arter av ville dyr.
- Vannfugleavtalen – regional avtale under Bonn-konvensjonen om vern av trekkende vannfugl.
- Bernkonvensjonen – den europeiske naturvernkonvensjonen.
- Ramsarkonvensjonen – om vern av våtmarksområder av internasjonal betydning.
- Biodiversitetskonvensjon – om bevaring og bærekraftig bruk av biologisk mangfold.

Disse avtalene og konvensjonene gir forpliktelser som påvirker forvaltningen av grågås. Samtidig inneholder avtalene ulike bestemmelser om unntak, særlig i forhold til arter eller individer som volder skade.

Forvaltning av gjess er et felles ansvar for alle land som berøres av arten. Problemene knyttet til skader forvoldt av gås må løses gjennom virkemidler som både ivaretar hensyn til gjessenes behov og samtidig ikke påfører enkeltbønder eller andre urimelige økonomiske belastninger (DN-rapport 1996-2).

Nasjonale rammer

I tillegg til de ulike internasjonale avtalene finnes nasjonale lover og retningslinjer for forvaltning av villlevende arter som gjess.

Naturmangfoldloven

Forvaltningsmål for arter fremkommer i § 5 ved at "...artene forekommer i levedyktige bestander i sine naturlige utbredelsesområder".

Naturmangfoldloven stiller krav til kunnskapsgrunnlag og føre var prinsippet når det skal iverksettes tiltak som har betydning for naturmiljøet.

Viltloven

I lov om viltet av 29. mai 1981 heter det i § 1: "*Viltets og viltets leveområder skal forvaltes i samsvar med naturmangfoldloven og slik at naturens produktivitet og artsrikdom bevares. Innenfor denne ramme kan viltproduksjonen høstes til gode for landbruksnæring og friluftsliv.*"

Forskrift om felling av vilt som gjør skade

Når det gjelder felling av vilt som gjør skade kan DN gi forskrifter om felling av bestemte viltarter i nærmere angitte tilfeller, uten hensyn til fredning og jakttider. I gjeldende forskrift av 1 september 1997 (om felling av viltarter som gjør skade eller vesentlig reduserer andre viltarters reproduksjon) står det i punkt II B at kommunen kan gi tillatelse til felling av kanadagås og grågås når disse gjør skade. Forskriften understreker at skaden skal ha oppstått inneværende sesong, og i et omfang som er av vesentlig økonomisk betydning for den skadelidte, eller som vil få tilsvarende betydning om skaden fortsetter.

Jaktidsrammer og jakttider på grågås

Rammene for utøvelse av jakt er styrt gjennom viltloven og dens forskrifter. I "Forskrift om jakt- og fangsttider samt sanking av egg og dun" for perioden 01.04.07-31.03.12, er det oppgitt jakttid for grågås (tabell 1). I tillegg er det tillatt å sanke egg fra grågås.

Tabell 1 Jaktidsrammer

Art	Ordinær jakttid (Fri jakt på hav og fjord, jf villloven § 32)	Rammer for utvidet jakttid (Fylkesmannens myndighet etter jaktidsforskriften § 3)
Grågås	10.08 – 23.12 (10.09 – 23.12)	Jaktstart inntil 15 dager før ordinær jakttid når det foreligger en lokal forvaltningsplan. I denne perioden kan det jakes fra kl 0400 – 1100.

Sanking av egg og dun

I forskriften åpnes det for at grunneier eller bruker kan sanke egg og dun. Med begrepet "bruker" menes personer som tidligere har vært tilknyttet såkalte "fredlyste egg- og dunvær". I Vestfold er det ikke sterke tradisjoner for "egg- og dunvær" og i praksis blir det derfor kun grunneier som kan sanke egg og dun. Kommunene Nøtterøy og Tjøme eier store arealer som inngår i skjærgårdens friområder (se kart) . Disse kan være aktuelle plasser for sanking av egg ved grunneiers tillatelse. For grågås kan Fylkesmannen gi tillatelse til sanking av egg etter 15 april i områder hvor dette inngår i en godkjent forvaltningsplan for grågås.

Art	Tidspunkt	Kommentar
Grågås	Fram til og med 15. april	Fylkesmannen kan gi tillatelse til sanking av egg fra grågås utover 15. april i områder hvor dette inngår i en forvaltningsplan for grågås. Fylkesmannen skal godkjenne det faglige innholdet og de tiltak som beskrives.

Tabell 2. Tidspunkt for når grunneier og bruksberettiget kan sanke egg fra grågås reir

Nasjonal handlingsplan for gjess

I 1996 utarbeidet DN en handlingsplan for forvaltning av gjess (DN-rapport 1996-2). Dokumentet gir til dels klare tilrådinger for gåseforvaltningen i Norge. Handlingsplanen formulerer relativt tydelige forvaltningsmål for ulike arter av gjess. Generelt er det viktig å operere med et forvaltningsskille mellom arter som er ekstremt fåtallige, og de som er rimelig store og voksende og opererer som skadevoldere samt mellom arktisk hekkende gjess kontra arter som hekker i fastlands-Norge.

- Gjess som biologisk ressurs skal forvaltes slik at levedyktige bestander og deres leveområder sikres både på kort og lang sikt.
- Bærekraftig høsting av jaktbare bestander skal gis riktige rammevilkår, slik at jakt fungerer både som et effektivt forvaltningsverktøy og et attraktivt fritidstilbud.
- Konfliktene mellom gjess og landbruksnæring må løses på en forsvarlig måte.

V Tiltak

Jakt

Jakt har lange tradisjoner i Norge. Ved utførelse av jakt høstes det av naturens overskudd ved at tilveksten i populasjonen utgjør jaktuttaket. Jakt kan også nyttes som et tiltak for å redusere bestander til et ønsket forvaltningsmål. Da tas mer en tilveksten ut. Når målet for bestandsstørrelsen er nådd kan jakten igjen legges på et nivå hvor avskytingen tilsvarer tilveksten i bestanden. Det er ikke lange tradisjoner for gåsejakt i Vestfold. I sammenheng med at grågåsbestanden har økt i størrelse har det vært økende interesse for jakt på grågås.

Det bør derfor arbeides for å få ut informasjon omkring grågås jakt. Slik informasjon kan utarbeides av de lokale grunneierlag og jegerorganisasjonene og må være tilgjengelig i blant annet de kommunale servicetorg. Informasjonen bør inneholde opplysninger om hvor det er mulig å jakte grågås, jakttider og tidspunkt, friområder for gås (områder uten jakt) og områder som krever kurs for gåsejakt.

Områder som krever spesielle ferdigheter eller kurs for gåsejakt. Det er sammenfall mellom befolkningstette områder og gode jordbruksområder. Deler av disse er også attraktive områder for grågjess. Jakt i landbruksområder i nærheten av tettbygd strøk er et område hvor konfliktnivået kan bli høyt. Støypilge fra haglekudd tidlig om morgenen kan av flere oppleves negativt. Andre kan oppleve utrygghet av våpenbruk ved jakt i landbruksområder i nærheten av tettbygd strøk. Den enkelte jeger har et selvstendig ansvar for at sikkerheten ivaretas. Det er likevel et spørsmål hvorvidt det for utøvelse av jakt i landbruksområder i nærheten av de befolkningstette områdene bør kreves at jegerne som jakter her har gjennomgått et kurs for sikker gåsejakt.

På disse kursene bør det særlig settes fokus på

- særskilte restriksjoner i området
- sikkerhet (av hensyn til andre brukere, bebyggelse med mer)
- artskunnskap

Det er viktig at utøvelsen av jakt skjer sikkert, humant og etter gjeldende lov om jakt.

For noen områder i Tønsberg (se kart) så vil det for 2011 være aktuelt med et informasjonsmøte i forkant av grågåsjakten. Dette møtet vil ta for seg retningslinjer for jakten. Møtet vil henvende seg til grågåsjegere, grunneiere og naboer. En av funksjonene for møtet vil være å varsle om jakten og aktiviteter knyttet til denne. For disse områdene kan det være aktuelt med jaktstart som sammenfaller med tidspunktet for nattero etter politivedtektene (23 – 06).

Tidspunkt for jaktstart

På land så starter den ordinære grågåsjakten 10/8, mens den i skjærgården starter 10/9.

Tidligere jaktstart kan være et egnet virkemiddel for bestandsregulering så fremt det ikke fører til at grågjessene trekker sørover før tiden. Da er en like langt som før tiltaket ble iverksatt. Den beste effekten av tidligere jaktstart har det vært der hvor tidligere jaktstart har blitt kombinert med friområder for gås. Da har gjessene hatt tilgang på områder hvor de kan hvile trygt og det har samtidig vært nok gjess i jaktseasonen slik at jakt har vært et effektivt bestandsregulerende tiltak. Den tidligere jaktstarten er aktuell i tilknytning til jordbruksområdene på land.

Fremskynding av jaktstart vil gi et bedre sammenfall med når gjessene starter beiting på arealene med korn og engfrø. Dette har hittil ofte skjedd i midten/slutten av juli.

I skjærgården er det ikke aktuelt med tidligere jaktstart. Dette har sammenheng med annen bruk av skjærgården til friluftsliv samt at gjessene har tilgang til skjærgården som friområde fra jakt i denne perioden.

Organisering av jakt

Organisering av jakt gjennom grunneierlag og tilrettelegge for jakt. For å sikre at jakt kan være et effektivt bestandsregulerende tiltak så er det viktig at jakten skjer samordnet og planmessig.

Det er viktig at jakten i kommunene Horten, Nøtterøy, Stokke, Tjøme og Tønsberg blir organisert på en måte som gjør det enkelt for jegere å skaffe jaktkort/tillatelse til å drive gåsejakt i de aktuelle områdene. En slik organisering kan gjøres gjennom grunneierlagene. En god organisering vil da forenkle arbeidet med å gi ut informasjon omkring gåsejakt, innrapportering av gåseobservasjoner og fellingsstatistikk, samt gjennomføring av jaktkurs.

I Tønsberg så ordnes gåsejakt gjennom Sem grunneierlag. I Horten kommune så ordnes gåsejakt gjennom Borre grunneierlag. I Nøtterøy så ordnes gåsejakt gjennom Nøtterøy grunneierlag.

Felling av gås som gjør skade utenom ordinær jakttid

I kommunene så har det vært etablert praksis at det har vært gitt fellingstillatelser utenom ordinær jakttid når gjess har gjort skade på landbruksarealer. Dette har vært et avbøtende tiltak når skremming og jaging har vært prøvd uten godt resultat.

Informasjonstiltak/kurs for grønnsaksprodusenter, grunneiere og jegere.

Jaktkurs for gås i regi av NJFF- Vestfold. Informasjonsmøter for temaet grønnsaker og gås.

Norges Jeger- og Fiskerforbund – Akershus har utarbeidet en brosjyre om gåsejakt. Denne finnes ved å følge linken

<http://www.njff.no/portal/pls/portal/docs/1/33669015.PDF>

Vernede områder

I området som dekkes av forvaltningsplanen så finnes det flere verneområder hvor gjess kan finne et hvilested eller foreta næringssøk hvor de er fri fra menneskelig påvirkning :

- Akersvannet Naturreservat (Stokke, Tønsberg)
- Presterødkilen naturreservat (Tønsberg)
- Ilene naturreservat (Tønsberg)
- Borrevannet naturreservat (Horten)
- Naturreservat /fuglefredningsområder i skjærgården (Nøtterøy/Tjøme)

Friarealer

I tilknytning til prosjektet tilbakeføring av gamle beitemarker i Presterødkilen (Tønsberg) så eier Tønsberg kommune et areal med dyrket mark hvor leiekontrakten med dagens bruker går ut 2011. Dette arealet kan være naturlig å knytte opp til dette prosjektet slik at beiteområdet og friområdet for gås kan utvides. I friområdene har gjessene et trygt sted å være og at de dermed foretrekker å beite i friområdet enn på andre mer risikofylte steder. Når jakten starter vil gjessene kunne trekke til disse områdene for å hvile, i stedet for å foreta lengre trekk vekk fra området slik at det blir igjen gjess å jakte på. Funksjonen av friområder for gås vil være størst litt ut i jakten når gjessene er ferdig med hekking og myting. De er da klare for å bevege seg mellom ulike områder, blant annet mellom attraktive beiteområder. Slike friområder for gjessene er med å øke sannsynligheten for at de ikke legger ut på lange trekk tidlig i jaktperioden.

Bildet viser friarealet i Presterødkilen. Foto: Gørli Bruun Andersen 2010

Håndtering av egg

Redusering av antall egg enten i form av eggpunktering eller plukking av egg. Dette må skje i skjærgården under hekkefasen i tidspunktet mars/april. Sanking av grågåsegg tilhører grunneierretten og kan gjøres i tiden til og med 15 april. Det er åpnet for at Fylkesmannen kan gi tillatelse til sanking av egg utover 15 april hvor dette inngår i en forvaltningsplan for grågå.

Eventuell eggsanking kan ordnes på flere måter: skjærgårdstjeneste, historielag, frivillige. Denne organiseringen må være plass innen sesongen 2012. For at eggsankingen skjer på en grei måte er det nødvendig at arbeidet skjer i samarbeid med Norsk ornitologisk Forening- Vestfold. Grågåsegg fra skjærgården i Vestfold har fortrinn som lokal og kortreist mat. Undersøkelse for tungmetaller og miljøgifter skjer etter kontakt med Mattilsynet.

Det er interesse for å ivareta den kulturhistoriske siden av eggsanking. Forslaget er tatt godt i mot av organisasjons sammenslutningen Ytre Oslofjord (ytreeslofjord.no). Den lokale grågåsstammen legger eggene hovedsaklig i Nøtterøy og Tjøme skjærgården. De største grunneierne her er kommunene Nøtterøy og Tjøme. Eventuelt samtykke fra grunneier vil det da være de respektive formannskap som gir.

Skremming

Det finnes en rekke måter for å skremme gjess bort fra områder hvor de påfører skade eller ulempe. Dette kan være:

- fugleskremsel, som jevnlig må varieres i utseende
- utøve jegeratferd, og avfyre løsskudd
- bruk av gjeterhund

Fysiske tiltak (gjerding, forlenget ugrasluking med tilstedeværelse i åker)

Et lavt gjerde i jordekanten ned mot vann kan være effektive for å hindre at gjess beveger seg opp fra vann for å beite. Det beste er om gjerdet er laget av planker eller stokker uten impregnering. Slike gjerder kan også enkelt lages slik at de kan hektes på eller av etter behov. Hvis det skal kombineres med husdyr på beite kan sauenetting benyttes.

Leie av arealer

I Danmark så eier/leier organisasjoner dyrket mark som friområde for gås. Bess Jahres minnefond kan søkes om penger for støtte til leie av arealer som friområde for gås i Vestfold. Mulighet for å søke her har grunneiere og eventuelt grunneierlag.

Erstatningsordning for landbruket

Arbeide for erstatningsordninger for landbruket som blir berørt av skader påført av grågås. I Nord Trøndelag og Nordland er det etablert erstatnings ordninger for skade fra hvitkinn- og kortnebb gås.

Nye prosjekter

Etablere et prosjekt som dokumenterer gåseskader på åker og avling. Kontakt med Fylkesmann og Norsk landbruksrådgivning Viken (NLR-Viken). Det er av betydning å vite omfanget av skader før tiltak settes inn slik at virkningen av tiltakene blir målbare.

Evaluering/justering/dynamisk tilpasning

Det er naturlig at tiltaksplanen evalueres etter 2 til 3 år.

Tiltak	Prioritering	Ansvar	Kommentar
Etablering av friområde	Høy	Kom./Fylke	Omfatter tilstrekkelig store områder med godt beite, gjerne aktivt skjøttet for formålet. Benyttes i kombinasjon med skremmetiltak.
Leie av arealer	Middels	Fylke, Org	Tiltaket virker bra. Finansiering ?
Gjerding mot vann/beite	Høy	Grunneier	Kan ha god effekt mellom dyrket mark og vann på forsommeren før ungene er flyvedyktige.
Tilrettelegge jakt	Høy	Grunneierlag	Bedre organisering av jakt kan øke utfaket og minke bestandsveksten.
Tidlig jaktstart	Høy	Kom./Fylke	Aktuelt som bestandsregulerende virkemiddel.
Bruk av hund til skremming	Høy	Grunneier	Bruk av gjeterhunder eller annen hund i løpestreng.
Manuell skremming	Middels	Grunneier	Arbeidskrevende. Kombineres med friområder for å unngå forflytning av gåseproblem
Kontrollert eggsanking	Høy	Grunneier NOF-Vestf	Aktuelt med sanking av egg i Nøtterøy og Tjøme skjærgården. Samarbeid med Norsk Ornitologforening-Vestfold
Eggpunktering	Lav	Gr.eier /NOF-Vestfold	Nøtterøy og Tjøme skjærgården. Samarbeid med Norsk Ornitologforening-Vestfold
Skadefelling	Middels	Kom./Gr.eier	Tiltak som er aktuelt utenom ordinær jakttid ved akutte skadetilfeller
Innflygingshinder	Lav	Grunneier	Erfaringer fra andre steder i landet viser mindre effekt på grågås
Nye Prosjekt	Høy	Kom./Fylke/Gr.eier	Dokumentasjon av gåseskader
Erstatningsordning for produksjonstap	Middel	Fylke/Grunneier	Arbeide for egen ordning
Jaktkurs for grågås	Høy	NJFF-Vestf	Viderekommende kurs for gåse jakt landbruksområder i nærheten av tettbygd strøk. Et annet for alminnelig gåsejakt
Informasjonstiltak	Høy	Kom/Fylke/Gr.eier	Rettet mot grønnsaksprodusenter, grunneiere, jegere og beboere i nærheten av jaktområder

ii Litteratur

Direktoratet for naturforvaltning, 1996. Handlingsplan for forvaltning av gjess. DN-rapport 1996-2.

Forvaltningsplan for gås i Buskerud. Fylkesmannen i Buskerud, MVA rapport 3/2009.

Forvaltningsplan for gjess i Oslo og Akershus 2004 – 2010. Fylkesmannen i Oslo og Akershus, rapport nr 1 – 2004.

Grågåundersøkelser i Vestfold. Arne Follestad og Egil Soglo, Vestfoldornitologen 2011

Egil Soglo, Statens Naturoppsyn Vestfold, Pers.med.

VEDLEGG 11: TILTAK MOT VILLMINK

Uttak av mink i Færder nasjonalpark:

Arbeidet med å fjerne mink i nasjonalparken er i tråd med den nasjonale handlingsplanen for mink (2011) utarbeidet av miljødirektoratet. I Færder nasjonalpark er det et mål at fuglereservatene skal være tomme for mink når fuglenes hekkesesong starter på våren. Det praktiske arbeidet utføres av SNO -ansatte og innleid arbeidskraft med spesialkompetanse på villmink.

I 2015 ble det utført uttak/registrering av villmink på følgende holmer: Garnholmen, Kultane/Skarvesete, Tova, Mostein, Reiern, Store/Lille Rauer, Helleholmen, Ildverket, Rønneskjæra, Skjellerøy, Leistein, Store Hui, Østre/Vestre Bustein, Melleskjæra, Fjærskjær, Store Færder, Hoftøya, Knappen og Langøya i Nøtterøy og Tjøme kommuner.

Målsettingen nåes årlig ved målrettet og systematisk fjerning av mink i området. Hovedsakelig skjer fjerningen av mink ved hjelp av spesialtrente hundekvipasjer. Det brukes imidlertid også feller i kombinasjon med hund på flere lokaliteter. Fjerningen av mink defineres som et skjøtselstiltak og ikke jakt.

I tillegg til målrettet uttak av mink skjer også tilfeldig jakt og fangst av mink innenfor nasjonalparken. Dette er først og fremst snakk om fangst med feller. I Vestfold har foreninger og privatpersoner engasjert seg langs kysten i flere år. Vestfold jeger og fiskerforening har lånt ut minkfeller og premiert fangst med lodd i en hagle. Det er viktig å påpeke at ønsket effekt på minkbestanden bare kan nåes ved utholdende og effektive metoder. Det er laget en metodebeskrivelse for uttak av mink ved hjelp av hund. Metoden er vedlegg i MD sin handlingsplan mot mink. Metoden danner grunnlag for arbeidet med alt minkuttak (med hund) gjennomført i SNO sin regi i Norge. Metodebeskrivelsen gjengis her i sin helhet:

BRUK AV HUND VED UTTAK/REGISTRERING AV MINK

Innledning

Det er mulig å fjerne sist mink fra øyer og øygrupper og i ettertid dokumentere at området er fritt for mink. Denne metodikken er basert på erfaring systematisert av Tom Aurebekk Udø og bygger på bruk av trenede hundekvipasjer (hund og hundefører).

FELLING OG REGISTRERING

Generelt:

- Flere øyer og holmer inngår ofte i en minks leveområde. Arbeidet bør derfor organiseres slik at en går systematisk over områder som utgjør en enhet, og ikke kun enkeltøyer/holmer.

- Er områdene utsatt for årlig innvandring av nye individer vil det være en fordel å foreta utrydningsarbeidet i perioden etter nyttår og frem mot yngletida. Da er territoriene etablert og den flytende bestanden av individer er lavest.
- Størrelsen på reinvasjon om høsten/tidlig vinter i utrenskede områder vil si noe om arealet som er valgt som bekjempingsområde er stort nok .
- De som skal foreta minkuttak må ha kunnskap om spredningsdynamikk og territoriørrelser hos mink. Dette er viktig for å ha forståelse av potensiell bestandstetthet og spredning.

Viktige områder:

- Dagleieområder under steiner, i fjellsprekker, i vegetasjon som tett- og lavtvoksende einerbosker, i jordhull, brygger, plankestabler eller i bygningskonstruksjoner og lignende. Vanligvis innenfor 100 m fra stranden.
- Hi med yngling ligger ofte i nærheten av pytter med ferskvann og på steder med litt dybde på jordsmonnet.

Søk:

- Hunden søker fritt etter mink i et det utvalgte området, i de fleste tilfeller en øy/holme.
- På mindre holmer er minken like gjerne midt på holmen som ved stranden.
- Hunden vil som regel påvise/markere der det er gammel lukt etter mink (flere dager gammel- opptil ca en uke).
- Er det lukt fra siste døgn vil de fleste hunder være synlig ivrige, men forflytte seg og søke videre for å finne minken.
- GPS peilesystem på hunden vil gi god dokumentasjon på hvordan hunden dekker området.

Hundefører:

- Holder øyekontakt med hunden for å tolke søket og se hvor hunden beveger seg. Nyttig å bruke GPS peilesystem som supplement for å finne ut hvor hunden er og har vært.
- Sørger for at hunden får søkt av potensielle dagleie- hilokaliteter. Særlig erfaringsmessig mye brukte steder.
- Tolkter hva hunden holder på med ut fra dens oppførsel.
- Går på større holmer i nærheten av sjøkanten slik at hunden kan fange opp sporstrengen fra vannet og opp til dagleie fordi minken er i sjøen så og si hver natt på næringssøk.

Hunden:

- Skal ha vidt nok søk og følge førers marjretning.
- Kan forsvinne ut av syne, men bør komme innom fører jevnlig hvis det ikke er ferske spor.

- Skal påvise minkens posisjon eksakt når den er funnet.
- Skal bare gi los/klynke når den finner minken, helst ikke lose/klynke på gammel sporløype/sportegn.
- Skal raskt oppdage at minken rømmer gjemmestedet.
- Skal raskt forfølge mink som rømmer skjulestedet og presse den til å ta nytt skjul. Får minken for mye tid kan den gjemme seg på steder hvor man ikke får tak i den.
- Skal alltid søke etter minken igjen hvis den først er funnet og har rømt gjemmestedet.
- Bør påvise stedet på stranden hvor minken har flyktet i ut i vannet.
- Bør ikke fange minken selv.
- Må ha god evne til å ta seg fram. Kortbeinte hunder er best sammen med raskere hunder.
- Må være utholdende og ha stor jaktlyst. Utredning av sporene krever ofte mye arbeid av hunden.

Tidsbruk:

- Varierer etter hundens effektivitet, antall potensielle dagleier/hiplasser, tetthet av mink, størrelse og framkommelighet på holmen/øya. I snitt vil man bruke mellom ca 2-10 min/daa på søket.
- Svært forskjellig ved søk i områder hvor mink har oppholdt seg siste døgn kontra minktomme områder.
- Varierer etter værforhold, transportlengder, forhold for fortøyning av båt mm.

REGISTRERING AV DATA:

- Registrering av observasjoner og uttak av mink gjøres i Artsobs i Artsdatabanken:
- Hvert område der uttak og taksering av mink skjer i offentlig regi skal ha eget prosjektnavn.
- Øvrig observasjoner, uttak og felling av mink bør også registreres av jeger/fangstmann i Artsdatabanken.
- Disse registrerer også der en har vært og jakta mink med hund uten å finne arten.
- Hver enkelt registrerer seg som bruker i Artsobs i Artsdatabanken (<http://www.artsobservasjoner.no/>)

REGISTRERING AV MINKFRIE OMRÅDER:

Finnes ingen spor eller sportegn etter at arealet er gjennomført, samt at hunden ikke viser noe interesse i forhold til mink kan man konkludere med at det ikke finnes mink i området. Skal det dokumenteres at siste mink er fjernet er det av avgjørende betydning hvor stort område er og hvor

lettsøkt det er for hunden. Det vil si om det er mange dagleiemuligheter, grov og dyp ur, mye jordsystemer fra mink o.l. Følgende fremgangsmåter vil gjelde ved ulike forutsetninger:

Små (1-15 daa) holmer eller større holmer med få skjulesteder:

Man søker gjennom området med hunden etter at antatt siste mink er tatt for å finne ut om alle er fjernet. Dette kan gjøres dagen etter siste uttak.

Store og mer uoversiktlige holmer/øyer (15 daa og større) :

En må vente ca en uke etter man mener siste mink er fjernet. Søk systematisk over hele området på nytt. Registrer helt ferske sportegn (byttedyrrester og ekskrementer). Finnes ikke noen sportegn og hunden viser ikke interesse som kan tyde på gjenlevende mink, gå over en gang til dagen etter. Ingen nye funn medfører at en kan regne minken som fjernet. Finnes mink ved gjennomgangen må hele opplegget følges nok en gang. Ved tvilstilfeller hvor hunden indikerer at her er mink i området men ikke klarer å påvise skjulestedet vent til neste dag før man gjentar søk.

Ved sporsnø som har ligget minimum 48 timer. Det være tilstrekkelig å gå over en gang forutsatt at snøen ligger ned til bølgeskvulpet og at så godt som alt arealet ned mot sjøkanten sjekkes. Man behøver heller ikke vente en uke etter antatt siste mink er fjernet men minimum 48 timer. Ingen spor betyr at området ikke er bebodd av mink for øyeblikket. I parringstiden (slutten av feb- til ut mars) kan det godt være spor etter hannmink på vandring uten at stedet har fast tilhold av mink ellers i året.

Praktiske tips for felling/jakt:

Som regel vil det være enkelt å avlive minken i gjemmestedet med 22 LR. Hagle frarådes da hørselen lett kan bli skadet hos hunden. Dette er særlig ødeleggende for spissunder da de bruker hørselen aktivt når de jakter. For å avlive eller kjønnsbestemme minken i dagleiet må man som regel få den til å flytte på seg. Dette kan gjøres blandt annet med å flytte stein i nærheten av der minken befinner seg. Her er et kubein godt egnet. Man kan også bruke e lang stav/brøytstikk/stakefjær å stikke inn til minken for å uroe den. Dette vil ofte føre til at den forflytter seg og dermed blir synlig for jegeren. På vanskelige plasser, for eksempel brygger og steinmoloer, vil man kunne få minken ut ved å bruke løvblåser.

Den vanlige utrustningen;

Spett (kubein) til å flytte på stein mm.

Liten jordspade.

En stav (type: brøytstikk) til å stikke inn å uroe minken med og dra ut død mink med.

Fiskekroker og teip til å feste på brøytstikken når død mink skal berges.

Et par arbeidshansker.

Hunder for minkjakt

De fleste jakthunder vil kunne være gode minkhunder. Det som er avgjørende er pregningen de får som unge. Det er imidlertid visse kriterier som har noe å si for hundens effektivitet. Dette vil først og fremst være mobilitet og arbeidsmåte, dvs om hunden bruker mye overvær eller er veldig spornøye. Det siste vil gjelde for de drivende hunderasene mens fuglehunder og spisshunder bruker mye overvær i jakten. Hunder som bruker overvær vil raskt kunne avsløre når minken forflytter seg. En svært viktig egenskap for hunden er også om den påviser eksakt hvor minken gjemmer seg i dagleiet. Noen hunder vil gi los ved dagleiet uten å markere nøyere for hvor minken sitter, disse hundene vil være mindre effektive.

Det har vist seg at lette spisshunder f.eks. Finsk spets er svært egnet som minkhund. På grunn av lett kroppsvekt er den lite utsatt for å bli sårbent på de ru fjellene. Dette kan være et stort problem for tunge hunder men også for dachser. Vorsteh er også gode og effektive minkhunder. Små terriere brukes en god del - deres største fordel er at de kommer til hvor mange større raser ikke kommer til og kan på den måten stresse minken ut av posisjon. Dessuten er de ofte svært fulle av jaktlyst, noe som av og til kan være et problem med noen andre raser.

Minkuttak på øyer i Færder nasjonalpark - henvendelse til grunneiere (03.01.2017)

Mink er en nordamerikansk art som ble innført for pelsdyravl på 1920-tallet. Den har nå etablert seg over hele landet etter rømninger fra pelsdyrfarmer. Minken er en svært skadelig fremmed art, som tar både egg, unger og voksne individer, særlig av bakkehekkende fugler. I Færder nasjonalpark har vi eksempler på at minken har gjort grove innhogg bl.a. i kolonihekkende bestander, som f.eks. makrellterne, hettemåke og andre måkearter. På flere holmer, også i noen av de tidligere fuglereservatene, ser vi at hekkingen av sjøfugl nærmest har opphørt. Årsakene kan være flere, men en ekspanderende minkbestand ute i skjærgården regnes som en av hovedårsakene til denne nedgangen.

Et viktig formål med opprettelsen av Færder nasjonalpark, er å bevare mangfoldet av arter og bestander, herunder sjøfuglbestandene som tradisjonelt har vært tallrike i vårt kystavsnitt. Når de nå flere steder trues, har Færder nasjonalparkstyre vært opptatt av tiltak for å sikre og utvikle disse bestandene. Uttak av mink har vært utprøvd på mange av øyene i flere år, både gjennom jakt og fellefangst, og særlig i ytterskjærgården ser vi etter hvert positive resultater. Vår vurdering er at dette uttaket må videreføres som varige tiltak, da minkbestanden hele tiden «fylles opp» fra landsiden. Men vi ser også at uttaket bør utvides til å omfatte flere øyer i nasjonalparken.

Retten til jakt og fangst ligger til grunneier, og vi ser gjerne at grunneierne selv tar ut mink på egen eiendom. Om ønskelig kan vi bidra med informasjon og gi råd. Vi ser likevel at et

effektivt uttak av mink best skjer systematisk og godt organisert fra nasjonalparkforvaltningen, og med bruk av god kompetanse under gjennomføringen. Nasjonalparkstyret ønsker derfor først og fremst å bruke fagpersoner i Statens naturoppsyn (SNO) til minkuttaket. I tillegg stimulerer vi til minkjakt og fellefangst i regi av lokale jeger- og fiskeforeninger i innerskjærgården.

Planlagt minkuttak i regi av SNO ønskes gjennomført på årlig basis som en varig ordning, og følgende øyer og holmer i nasjonalparken regnes som viktige og nødvendige uttaksområder:

Øyer/holmer for minkuttak

Fjærskjær
Tørfest
Langeskjær
Espelund
Masseløy
Haneflu
Vestre Bolæren med Jenseskjær
Mellom Bolæren
Østre Bolæren med Garnholmen
Store og Lille Rauer
Tova
Fulehuk
Havskår
Trollholmen
Hatten
Ramsholmen
Sviveskallen
Langholmene
Østre og Vestre Klauver
Skjellerøy med Skjellerødkalven
Store og Lille Hui
Hesteskjær

Østre og Vestre Bustein
med Fjærskjær og Melleskjær
Store Færder
Hoftøya
Knappen
Langøya
Tristein (Færder fyr)
Kløvningen med Gloskjær
Uleholmen

Vierskjær
Hellesholmen og Kråkene
Kjøllholmen
Lindholmen
Roppestadholmen
Rønneskjæra
Leistein og Leisteinskjæra
Vassholmen
Bukkholmen
Skrøslingen med Kalven
Reieren
Mostein
Ildverket

Minkuttaket vil normalt skje ved bruk av hund og avliving ved bruk av våpen. I noen tilfeller vil også fellefangst bli benyttet. Uttaket vil skje sen høst og vinterstid utenom ynglingsperiode. Alt uttak vil skje ved human jakt etter dyreetiske prinsipper, og bruk av godkjente skytevåpen og innretninger. Viltlovens forskrifter legges til grunn.

Adressatene som tilskrives i dette brevet er grunneiere til en eller flere øyer hvor minkuttak planlegges årlig på varig basis. Hensikten er først og fremst å orientere dere som grunneiere om selve tiltaket, og om bakgrunnen og nødvendigheten av å ta ut mink som fremmed art i nasjonalparken. Dersom dere har spørsmål eller innvendinger, kan vi kontaktes på e-post fmvebvs@fylkesmannen.no (Bjørn Strandli) eller på e-post fmvepoh@fylkesmannen.no (Pål Otto Hansen). Dersom vi ikke har fått innvendinger innen 1. februar 2017, legger vi til grunn at minkuttak kan skje som angitt på de aktuelle øyer.